

Değişim ile Takiye Arası Nusayriler/Arap Aleviler

Özcan Güngör*

Öz: Ülkemizin Akdeniz sahillerinde varlıklarını uzun yıllardır sürdüren Nusayriler/Arap Alevileri kendilerine has dini, etnik, sosyal ve kültürel farklılıkları olan bir gruptur. Son dönemlerde gruba ilişkin yaklaşımlarda bu grubun "Alevi" üst kimliğinde tanımlanması görülmektedir. Oysa grubun kadim geleneğinde Nusayriler olarak adlandırılan bir dini grup olmalarına karşılık, son zamanlarda konjonktürel, siyasal, ideolojik ve teo-stratejik nedenlerle farklı isimlendirmeler ve gruplaşmaların varlığı dikkat çekmektedir. Bu durum Nusayri inancında çok etkili bir inanç akidesi olan takiye ile günümüzde küreselleşmenin getirdiği değişim rüzgârlarının bir sonucu olabilir. Çalışmanın kapsamı Türkiye'deki Nusayrilerin görünümüleri iken yöntemi konuya ilişkin teolojik, tarihi, sosyolojik ve antropolojik çalışmaların nitel olarak ele alınmasından ibarettir. Çalışmada amaç; takiye ile değişim etkileşimi dikkate alınarak Nusayrilerin temel kimlik sunumları tiplendirilmeye çalışılacaktır. Buna göre günümüzde Türkiye Nusayrilerini; a) Laik Cumhuriyetçi uyumlu kimlik; b) Eti Türkleri; c) İçteki ötekiden Caferi Nusayriliğe; d) Geleneğe direnen Nusayriliğe; e) Türk Aleviliği ilişkisi/lişkisizliği f) Kayıp Hristiyanlar, olarak tiplendirmek mümkün görünmektedir. Sonuçta, görülmektedir ki Nusayriler için Alevi çatı isimlendirmesi kendi içinde pek çok sorunu barındırdığı gibi dinsel, tarihsel, sosyolojik ve kültürel olarak toplum kendi içlerinde farklı yapı ve fraksiyonlarda kurumsal, dinsel, geleneksel ve teo-stratejik varlıklarını sürdürmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Türk Alevileri, Nusayriler (Arap Aleviler), Takiyye, Değişim, Kimlik, Caferilik, Suriye.

Abstract: Nusairis/Arab Alawites has existed in our country's Mediterranean coast for many years with their distinctive social and cultural structure, religious beliefs, and ethnical differences. In recent times, the approach towards this group is more described with their upper identity as Shia. However, in their ancient tradition while they were named as Nusairis, lately due to conjuncture, ideological and theo-strategical reasons, they are called and grouped with different names. This could be a result of today's global change wind and taqiyya which is a strong and very effective doctrine in Nusairi belief. While this study covers the appearance of Nusairis in Turkey, its method consists of handling theological, historical and anthropological studies towards this topic in a qualitative way. The purpose of the study is to classify the identity representation of Nusairis with consideration of interaction between taqiyya and global change. According to this classification, Nusairis in Turkey can be listed as following groups; a) Republican with laicism identity b) Hittite Turks c) from being an outsider in the community to becoming Jaafari Nusairi d) Nusairis that are resistant to tradition e) Turkish – Shia relationship/unrelationship f) lost Christians. As a result, defining Nusairis with Shiia upper identity brings many problems within, also there are many other fractions continue their traditional and theo-strategical existence within community which has different aspects of religious, history, sociology and culture.

Keywords: Turkish Shias, Nusairis (Arab Shias), taqiyya, change, identity, Jaffarism, Syria.

* Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü.

İletişim: ozcangungor@yahoo.com. Adres: Necatibey Mah. Anafatarlar Cad. No: 69, PK: 06250 Ulus Altındağ, Ankara.

Giriş

Türkiye’de Alevi isimlendirmesi son zamanlarda çoğunlukla bir çatı isimlendirme olarak kabul edilmekte ve yaygın olarak her türlü ortamda kullanılmaktadır.¹ Oysa tarihsel, dinsel ve sosyolojik olarak geçmişte farklı adlarla kimliklendirilen (Bektaş, Kızılbaş, Tahtacı, Hubyarlı, Nusayri vb.) bu gruplar son zamanlarda çoğu zaman duygusal, ideolojik, siyasal ve bazen bilmemezlikten kaynaklanan bir tutumla “Alevi” adı altında tek bir homojen isimlendirmeye konu olmaktadır. Bu bağlamda özellikle tarihte Nusayriler diye adlandırılan grubun Anadolu kökenli sufi karakterli Alevilerle ilişkisi ise hemen hemen birkaç sembol kavram ve kişi dışında hiç yoktur. Doğrusu son zamanlarda birtakım ideolojik, siyasal ve stratejik önkabullere dayalı² yaklaşımları saymazsak tarihte de bunu iddia eden bilimsel her hangi bir çalışmaya da rastlayamadık.

“Alevilik nedir?” sorusunun yanıtı Türkiye’deki Anadolu kökenli gruplar arasında siyasal, tarihsel, dinsel, farklı okalara bağlı olma, ideolojiksel ve konjonktürel olarak farklı grupları işaret ediyor olması yanında (Güngör, 2012), Nusayrilerin de Alevi üst kimliği içinde değerlendirilmesi pek çok sorunu içinde barındırmaktadır.³ Haddizatında Nusayri grup farklılaşmasında bu tür bir üst kimliklendirme sorunlu görülmektedir.⁴ Yapılan çalışmalarda, grup önderlerinin ifadelerinde, siyasal ve dinsel örgütlenme şekillerinde ve kamusal alandaki görünürlüklerinde bunu tespit etmek oldukça kolaydır (Bulut, 2011, s. 300-304; Can, 2011, s. 10; Keser, 2013, s. 150).

Toplumsal değişimin din, inanç, kültür ve gündelik yaşamda etkisinin çok bariz hissedildiği günümüzde Nusayrilik olgusunu, bu değişimden azade tutmak mümkün değildir. Özellikle bilgi teknolojileri bağlamında herkesin her türlü otoriteyi test etme, gözlemeleme, araştırma ve zihinsel tutum değişikliğine gitme imkânı son derece kolaylaşmıştır (Friedman, 2010, s. 235). Nusayrilik gibi daha çok “bâtınî” nitelikleriyle varlığını sürdüren dinî grupların “sır”ları artık “ifşa” olmuştur. Ne ki bu ifşadan toplumun kimi geleneksel yapıları hâlâ haberdar olmayarak aynı anlayışı sürdürülebilirler. Sırrın ifşası sonucunda daha önce grup içi dinamiklerle sürdürülen eylem ve inanç tutumları sorgulanır hâle gelmiş ve şehirleşmeyle birlikte bu sorgulamalar ideolojik, siyasal, dinsel ve stratejik gruplaşmaları meyve vermiştir. Bu yüzden günümüzde Aleviler diye başlanan sözlerde, çoğu zaman, bu arka plan gözden kaçırılmakta veya kaçırılmak istenmektedir. Çok kolaylıkla fark edilebilir ki, kimi “Biz Nusayriler” diye başlanan sözlerin devamında İsnâaşeriyye argümanları (Üzüm, 2007, s. 272), bazen “Biz Aleviler” diye başlanan sözde sınıf temelli sosyalist eğilimlerin kavramları, kimi zaman “bu toprağın kadim inanç grubu” diye başlanan sözün devamında siyasal ve stratejik ittifaklara zemin hazırlama araçları, bazen de “Biz Müslümanlar” diye başlanan

- 1 Mertcan (2014, s. 306) ısrarla Nusayrilerin Alevi bir topluluğun mensubu olduklarını dile getirerek, Nusayri isimlendirmesinin pek çok sorunlarından söz etmektedir. Ancak teolojik, kültürel ve kurumsal olarak bu üst adlandırmanın gerekçelerine dair bir şey söylememektedir.
- 2 Suriye devlet yönetiminin Nusayrilik ve Alevilik ilişkisini irdeleyerek bunu reddeden görüşler için bkz. S. Aydın (2014).
- 3 Nusayriler Türkiye’de Arap Alevileri, Nusayri Aleviler, Fellahlar vb. gibi değişik adlarla anılmaktadır (Aslan, 2009). Bu çalışmada yazım rahatlığı yanında tarihî ve sosyolojik isimlendirmeye uygunluğu düşünülen Nusayrilik isimlendirmesi kullanılacaktır.
- 4 Örneğin Onarlı’nın (2006, s. 16) ifadesiyle 300 civarında Dede Ocağı mensubu olmak üzere, toplam 5000’i aşkın ocakzade, ana-seyyide, baba, halife, dede, şeyh ve seyyid’in Alevilik tanımında Nusayriliğin pek çok inancının tanım dışında tutulduğu görülmektedir.

sözlerde yaygın İslâmi anlayışlara yaklaşma/görünme (Üzüm, 2007, s. 273) argümanları gün yüzüne çıkabilmektedir. Anlaşılan Arap Alevi bireylerde bugün etnik ve dinsel kimliklerin yanı sıra, bireysel, cinsel ve sınıfsal açıdan farklı değerlerin; solcu, sosyalist, muhafazakâr, feminist, Kemalist, hümanist, demokrat vb. kimliklerin varlığı görülmektedir (Doğruel, 2005, s. 167; Mertcan, 2014, s. 309).

Hiç şüphesiz dinî grup incelemelerinde kimi nitelikler nesnellik ve objektiflik sınırına takılma pahasına hatırdan tutulmalıdır. Özellikle “bâtını” karakterdeki dinî gruplarda olduğu gibi Nusayrilerin bildiği, inandığı ve yaşadığı hayat ile grubun dışındaki insanlara sunumu ve onların bu hareketi algılamaları arasında ciddi farklılıklar mevcuttur⁵ (Uyar, 2012, s. 299). Bu farklılıkta grup üyesi kişilerin takiye gibi tutumları yanında; diğer taraftan siyasal ve sosyolojik sorunların dinî alana çekilerek gruba ilişkin “ötekileştirme” ameliyesi yapılmasının etkisi büyüktür. Dolayısıyla zahire veya niceliksel/niteliksel bilgiye dayalı anlama ve yorumlama çabaları bazen büyük boşluklar bırakabilmektedir. Bu durumu göz önünde bulundurarak yapılacak “perdenin arkasındaki” gerçekliğe ilişkin uzanımlar, derin sosyolojik bilgi özelliği bağlamında değerlendirilebilir.

Bu grubun kendilerini ifade ediş ve konumlandırışı, İslâm dinî içerisinde olduğuna göre (Aslan, 2009; Batur, 2002, s. 14; Sertel, 2005, s. 181; Uluçay, 2010, s. 17 vd.), Nusayriliğin ayrı bir din olabileceği düşüncesini, “Nusayriler kayıp Hristiyanlardır” iddiası dışında, baştan dışarıda bırakmak istiyoruz. Nusayrilerin kendilerini Hz. Ali’nin torunlarına veya Şîa’nın imamlarına nispet etmesi dolayısıyla bu mezhebin Şîa ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple de kendilerini bazen “Arap Alevisi” bazen de “Alevi” olarak tanıtmaktadırlar (Aslan, 2009, s. 44-47; Sertel, 2005, s. 21). Nusayriler, kendilerini Arap Alevisi olarak tanıtırken, hem Araplıklarına hem de Aleviliklerine vurgu yaptıklarını görmekteyiz. (Aslan, 2009, s. 46-56; Batur, 2002, s. 12-13; Eskiocak, 2006, s. 432-437; Keser, 2002, s. 5; Palabıyık, 2010, s. 20; Sertel, 2005, s. 16; et-Tavil, 2004, s. 25- 26; Türk, 2005, s. 30-37; Uluçay, 2010, s. 20). Buradan da sosyolojik olarak görüldüğü gibi Nusayrilere ilişkin bir çalışmada Alevilik, Caferilik, etnisite, geleneksel ve modern değişimin sürüklendiği gruplaşmalar kendiliğinden konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Nusayrilik, tarihi olduğu kadar sosyolojik ve bir o kadar da teolojik boyutu olan bir konudur. Bizim çalışmamızda da sosyoloji ve teolojisinin karşılıklı ilişki boyutları karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır. Ancak bu çalışmada Nusayriliğin teolojisine ve tarihî kişilikleri üzerinden etkilerine doğrudan girilmeyecektir. Yapılacak olan takiye kültürünün derin etkilerinin olduğu tarihsel bir dinî grubun günümüz küresel ve yerel değişimlerinden nasıl etkilendiğini tespit etmektir. Takiye ve değişim arası ince çizgiyi ayırt etmenin zorluğu yanında somut olanın semboller sistemi yoluyla kavranması ve bu ikisi arasındaki derin söylemlerin anlaşılması sosyolojik çabanın kendisidir.

Nitekim, Nusayriler üzerine araştırma yapan bilim insanları, topluluğun yeni toplumsal yapıları ve ideolojilere sosyo-kültürel uyum süreçlerini tarih boyunca uyguladıkları “takiye”

5 Örneğin, Hz. Ali ile ilgili grubun temel kaynaklarındaki inanç ve kabullerin Türkiye’deki Nusayri önderlerinin yazdığı kitaplarda nasıl ele alındığına baktığımızda öncelikle belirtilmelidir ki, söz konusu eserlerde Ali en çok işlenen, üzerinde durulan ve tekrarlanan konudur. Ancak bu eserlerde Hz. Ali’nin ilahlık yönünün değil, beşerî üstünlüklerinin ön plana çıkarıldığını ifade etmek gerekir. Hz. Ali’ye ilişkin örneklemeler genellikle kahramanlıkları ve üstün nitelikleri üzerinedir. *Kitâbü’l-Mecmû’da* geçen ifadelerle benzer kabul ve ifadeler bu eserlerde geçmez. İşte bu sebeplerle Nusayrilik hakkında açık kanaatlere varmak oldukça güçlükler içermektedir (Palabıyık, 2010, s. 21).

kavramsal çerçevesi ile açıklamaya çalışmışlardır. Firro (1999, s. 211) bu kavramı açıklamak için iki yaklaşım ortaya atmıştır. İlk yaklaşıma göre, takiye sayesinde Nusayriler kendilerini bazen Sünnî, bazen Şii veya siyasi alanda da Marksist devrimci, Pan-Arap milliyetçi veya Suriyecilik (Sosyal Milliyetçi Parti) taraftarları olarak tanıtmışlardır. Kendisi de bir zamanlar Nusayri olan Süleyman Efendi el-Âzenî 1863'te Beyrut'ta yayımlamış olduğu *el-Bâkûretü's-Süleymâniyye fi keşfi esrârî'd-diyâneti'n-Nusayriyye* adlı eserinde Nusayrilerde takiye olayına dikkat çekmektedir. Fransız işgalinde kendilerini Hristiyanlığın kaybolmuş bir kolu olarak gösteren Nusayriler, Pan-Arabizm popüler olduğu zaman bu akımın en büyük savunucusu olmuşlardır. Ardından Hafız Esad döneminde kendilerini Şiilerin on ikinci kısmı olarak tanıtmışlardır (Aksoy, 2010, s. 203).

Nusayri geleneğinde temel kabul olarak takiyenin etkin kullanımı bizi değişimin toplumsal dinamiklerdeki etkisini görmemezlikten gelmeye itmemelidir. Takiye taktik bir inanç olarak uygulansa da, günümüzde yapılan çalışmalar Nusayrilerin çok ciddi değişim içinde olduklarını göstermektedir (Aslan, 2009, s. 109-112; Mertcan, 2014, s. 314; Onarlı, 2006, s. 212; Uluçay, 2003, s. 1). Değişim mi takiye görüntüsüne, takiye mi değişim görüntüsüne bürünüyor dikotomisi içinde bu çalışmanın amacı; Arap Alevileri/Nusayriler olarak bilinen Anadolu Aleviliğine göre farklı etnik ve kültürel yapı içerisinde varlığını sürdüren topluluğun, son zamanlarda sıklıkla "Alevilik" başlığıyla anılmasıyla ortaya çıkan aynileştirmenin sorunluluğu dikkate alınarak, Nusayriliğin ben algısı diyebileceğimiz geleneksel ve modern kabullerinin değişim sürecinde aldığı farklılıkların sosyolojik tahlilini kimlikler/gruplar bağlamında yapmaktır. Bu bir anlamda "Arap Alevileri kimlerdir? Arap Alevileri kendilerini teolojik olarak hangi çerçevede tanımlamaktadırlar?" sorularının cevabını netleştirecektir. Çünkü ideolojik (sol gruplar), siyasi (Suriye örneği), bilgisizlik (Alevi kişiler), stratejik (İran'ın çabaları) ya da yanlış bilgiler (sembolik isimler sebebiyle) sebebiyle Nusayrilikle Anadolu Aleviliği arasındaki ilişkinin derin olduğu izlenimi verilmek istenmektedir. Bu tahlil, grup üzerinde yapılan sosyolojik yazın, mezhepler tarihi kaynakları ve antropolojik alan araştırmalarına dayanmaktadır. Grup içi kimliğin en dinamik unsuru olan takiye sayesinde kimlikleri ve bu kimliklerin teolojik referans noktalarını tespitini pek mümkün olmadığı düşünülse de eldeki çalışma ve tarihî veriler çerçevesinde değişimin takiyeli ayak izi takip edilmeye çalışılacaktır. Nusayrilerdeki değişimin kendi içindeki dinamikleri bir tarafa genel olarak dünyada dinin ve dinî kurumların geçirdiği değişim ve sekülerleşmenin bu topluluğa olan etkisini de dikkate almak gerekmektedir.

Dolayısıyla metodolojik olarak Nusayriliği ve Nusayrileri tanımak için, kendilerinin ifadelerinden hareketle Nusayriliğe ilişkin sosyolojik tahlillere ihtiyaç vardır. Bu yapılırken Nusayri kimliğinin dışsal ve içsel görünümleri gündeme gelmekle birlikte, biz çalışmada içsel görünümleri üzerinde duracağız. Bu yüzden, tarihî, dinî ve mezhebî eserler yanında sosyoloji ve antropoloji alanında yapılmış çalışmalara da başvurmak gerekmektedir. Nusayrilik, hakkında yapılan çalışmalarda karşılaştırmalı bir bakış açısının, bu inanç grubunun daha iyi anlaşılması, diğerleri ile olan ortaklık ya da farklılıklarının görülmesini ortaya çıkaracaktır. Konu Türkiye'de yaşayan Nusayriler çerçevesinde tartışılacaktır. Konu ile ilgili temel kaynaklar esas alınarak yapılan bu karşılaştırmada, sözlü kültür kaynaklarına da temas edilmiş olması, olanla olması gerekenin daha iyi değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Nusayrilik

Nusayrilik 9. yüzyılda Irak'ta Muhammed b. Nusayr tarafından kuruldu. İbn Nusayr sonrası bu dinî grup sırasıyla Muhammed b. Cündeb, Abdullah b. Muhammed el-Cünbülânî Hüseyin b. Hamdân el-Hasibî tarafından yönetilmiştir. Özellikle Hasibî gruba, kimlik ve kurumsal grup özelliği kazandırarak ikinci kurucu rolünü oynamıştır. Hasibî'den sonra grubun yönetimi Muhammed b. Ali el-Cilli, ondan sonra da Meymûn b. Kâsım et-Taberânî'ye geçmiştir. (Keser, 2013, s. 11-23) Nusayrilik, başka inanç ve kültür çevresinden gruplarla iletişime girmesi sebebiyle değişik etkileri bünyesinde barındırıyorsa da İslâm dininin ana prensipleri ve kültürel havzası içinde ortaya çıkan bir grup olarak en çok İslâm'dan etkilenmiştir.

Nusayrilik, Hüseyin b. Hamdân el-Hasibî (ö. 346/957?) tarafından sistemleştirilmiş aşırı bir Şii grup olarak kabul edilmektedir (Friedman, 2010, s. 17; Şehristânî, 2011, s. 170). Bu şahıs aynı zamanda, önce beş *sure*, daha sonraları birtakım ilavelerle bu günkü on altı sureden oluşmuş Nusayrilik kutsal kitabı olan *Kitâbü'l-Mecmû'*nun da yazarıdır.

Kısaca, Nusayri inanç sistemi, Ali'nin ilahlaştırılmasına dayanır (*hulûl* nazariyesi). Nusayriler, *tenâsühü* (ruh göçü) kabul ederler. *Takiye*⁶ grubun en bariz inanç esaslarından birini oluşturmaktadır. Bu yolla yaşadıkları bölgelerde hâkim yapıya uygun hareket ederek kendi inançlarını saklayabilirler. Ayrıca Nusayriler, bâtinî tevil metodunu hayat ve inançlarında uygularlar, bu yüzden İslâm dininin genel olarak kabul edilen esaslarını kimi zaman zahirî anlamının dışında yorumlama geleneklerine sahiptirler. Nusayriler için pek çok dinî bayram vardır, bu bayramların içinde üç semavi dinin bayramları da var olup, içinde Hristiyanlığa ait bayramların daha fazla olduğu görülmektedir (Batur, 2013, s. 55; Friedman, 2010, s. 7-10; Türk, 2013, s. 279).

Takiye ve Değişim Arasında Kimlikler

Her hangi bir kolektiviteye mensup kişilerin tek bir kimliğe değil, aynı anda birçok kimliğe sahip olduğu ve durumsal olarak bu kimliklerin birinin ya da bir kaçının daha belirgin hâle geldiğini Nusayriler örneğinde görmek mümkündür. Topluluk üyeleri sahip oldukları birçok kimliğin yanında kültürel olarak Türkiyeli, Müslüman, Arap, Alevi ve Nusayri kimliklerini aynı anda benimsemekte, ancak durumsal olarak bu kimliklerden biri veya birkaçı öne çıkmakta ya da ötekileştirilmektedir. Bu kimliklerin sahiplenilmesi ve kamusal alanda görünürlük kazanması esnasında takiye kültürünün kimliğe nasıl etki ettiğini tespit etmek ise hemen hemen imkânsız görünmektedir.

Dinî gizlilik ya da tam ifadesiyle "sır", Nusayri inancının ve kültürel belleğin korunmasının en temel ve en işlevsel aracıdır. Çünkü sır aynı zamanda bir iletişim biçimini beraberinde getirir (Can, 2011, s. 105). Nusayriler için sır, öylesine merkezî bir yer alır ki, Nusayri olmayanın tahayyül edemeyeceği bir noktadır ve bu sebeple Nusayri kendini tam anlamıyla anlatmaz. Bâtinî olan, "öteki"nin kavrayamayacağı kadar derindir ve mana "öteki"nin ulaşamayacağı

6 Bazı çalışmalarda *takiye* yerine Nusayrilerin *kitman* (Mertcan, 2014, s. 316) diye isimlendirilen terimi bildikleri veya genel kabulün aksine *takiye* değil, *kitman* yaptıkları dile getirilmektedir. Sosyolojik olarak önemli olanın toplumsal sembollerin işaret ettiği anlam dünyası olduğu için biz çalışmada *kitman* yerine *takiye*yi daha anlaşılır olması sebebiyle tercih edeceğiz.

bir yerde saklıdır (Can, 2011, s. 105). Bu yüzden Nusayrilerin özel inançlarından birisi de belki de en güçlüsü takiyedir (Üzüm, 2000, s. 85-186). Çünkü takiye, Nusayrilikte sırrı tamamlayan unsurdur. Bir tehlike karşısında kişinin gerçekte benimsediği görüş ve kanaatin aksini izhar etmesi anlamına gelen takiye ile Nusayriler, hem kendi inançlarının başkaları tarafından bilinmemesini sağlamışlar hem de değişik baskılar altında kalan mensupları ile özellikle de mezhep büyüklüklerini korumuşlardır (Hatib, 1984, s. 385, 387; Öz, 1999, s. 191).

Harflere yüklenen özel şifreli anlam ve değerler bütünü, gizlilik içinde saklı tutulur; “bu nedenle Nusayri akidesi iç yönetimi hakkında yeterli bilgi yoktur” (Uluçay, 2010, s. 43). Bu şifrelemede bir alttaki bir üsttekinin sahip olduğu bilgiye sahip değildir. Bu durumda toplumun geri kalan kısmında “sapkınlık” benimsenmesi ortaya çıktığı gibi, bu gizli şifrelemeler yüzünden Nusayrilerin sıkıntılara maruz kalması kaçınılmaz olabilmektedir. Bunun yanında “sır tutma”, “takiye” ve “gizlilik” disipliniyledir ki, Nusayriler varlıklarını devam ettirebilmişlerdir. Bu yüzden sırrın ifşasının ve mahremiyetin açığa vurulmasının affedilmesi pek mümkün olmayan ağır sorumlulukları vardır. Sır ifşası bir şahsın kendi bilgilerini açıklaması değil toplumsal vicdan ve mahremiğin açıklanması olduğundan cezası da ona mukabil kabul edilmektedir (Togayhan, 2005, s. 71-72)

Dil sosyolojisi açısından gizemli ve şifreli kimi harflerin, topluluğun kültürel kimliğinin ifadeleri olarak düşünülebilecek bütün özellikleri taşıdıkları görülmektedir. Takiye bir anlamda ezoterik (deruni) idrakin korunması ve kutsal sırların saklanması en önemli aracı konumundadır. Takiye ile Nusayriler, kendilerine isnat edilenlerin tam aksini savunma mekanizması olarak işlev görebilmektedir. İnsanın amacı gerçeğe ulaşmak olduğuna göre, gerçek ve kâinatın bütün gizliliği ve sırrı da Ali’de cem olduğuna göre, bu amaç için takiye önemli bir inanç manevra aracıdır. Bundandır ki, “*Nusayriler Antakya civarında yaşayan ve Hz. Ali’de şahıslanan Allah doktrinleri ile inançlarına yeni bir şekil vermiş gruplar olarak bilinirler*” (Türkdoğan, 1995, s. 25) tarzındaki bir değerlendirmeye konu olmuştur.

Takiye, Nusayriliğin özgün teolojisinde yer aldığı için, Nusayrilerin kimliklerini inkâr ettiklerinde herhangi bir huzursuzluk yaşamadıkları düşünülmektedir. Olsson (2003) da takiye uygulamasına Nusayrilerin iktidarda olduğu Suriye’den bir örnek vermektedir:

Örneğin 1973 yılında yapılan resmi bir açıklamada seksen din görevlisi, kutsal kitaplarının Kur’an olduğunu, Müslüman olduklarını ve Şiiliğin çoğunluğunu, yani on iki imam temelli Şiileri takip ettiklerini ve bunların dışında kendileri için söylenen sözlerin kendilerinin ve İslâmiyet’in düşmanları tarafından uydurulmuş yalanlardan ibaret olduğunu beyan etti. Ne var ki, Suriye’deki diğer grupların şüphelerini ortadan kaldırmak için gizli kitaplarını yayınlamaları istenince, bunu reddettiler. (s. 217)

Başka bir örnekte Nusayrilerin yaptığı çalışmalar incelenirken dikkat çektiği gibi şahsi kütüphanelerinde temel kaynakları olmasına rağmen, dikkat çekici bir şekilde Nusayri önderlerce yazılan eserlerde, yazarlar temel kaynaklarına başvurmamış, hatta bir ikisi dışında onlardan isim olarak bile söz etmemişlerdir. (Üzüm, 2000, s. 179)

Mevcut “öteki” olarak gördükleri kişi ve kurumlar ve devletle ilişkileri görece sıcak tutmak için başvurulan ve asıl inançların yerine uyumlu kimlik örüntülerinin sergilendiği bu eylem dinsel kimliğin temel ögesidir. (Can, 2011, s. 106)

Firro’nun (1999, s. 209) yaklaşımıyla:

Memluklerden beri bütün hâkim devlet otoritelerince marjinalleştirilen ve hatta takibata uğrayan Nusayriler, merkezlerden uzak bölgelerde yaşamışlar ve dıştan hâkim resmi dine bağlılıklarını göstermelerine rağmen, kendi dinî inançlarını koruyarak geliştirmek suretiyle Şii takiye prensibine uymuşlardır.

Takiye inancı dolayısıyla Nusayriliğin kamusal alanda sergilenişi Goffman'ın deyimiyile "sahne ön bölgede oynanan roller"e (1959, s. 22) iyi bir örnektir. Böylece Nusayriler yaşadıkları sistem ve toplumun kimliğine uygun politik ve dinsel bir kimlik geliştirip kimliklerini yeniden üreterek bir cemaat olarak rollerini sahnelemektedirler. Bu durumda Nusayri kimliğinin ikiliği bize sahne arkasına bakmaya götürür. Gündelik yaşamın içinde denetimden ve gözetimden uzak bir şekilde sahnelenen hayat ise, kendi kimliksel gerçeklerine uygun bir şekilde akmaya devam eder (Can, 2011, s. 107). Örneğin Alevi örgütlenişinin aksine Nusayrilerin politik tanınma, dinsel kurumsallaşma adına ibadet yerleri, şeyhlerin maaşa bağlanması gibi talepleri pek dile getirilmemektedir. Bu bir anlamda takiye anlayışının bir sonucudur. Başka bir iddiaya göre de Nusayrilerin, politik mücadele alanında, Kemalist ya da sol söylemlere angaje olması, hak ve özgürlük mücadelelerinde etno-dinsel kimliğine referans vermemesi de benzer bir gizlenme manevrası, kamufraj olarak görülebilmektedir (Can, 2011, s. 108).

Belki takiye inancı yüzyıllar boyunca Nusayrilerin varlıklarını zor çevrelerde sürdürmelerinin bir sonucudur denebilir. Bu inanca göre insanlar sıradan kendi insanlarına bile inançlarını saklayabilir ve sırlarını ifşa etmeden farklı inançta olduklarını söylerler (Dalkılıç, 2008, s. 68). Sürekli muhafaza edilen böylesi bir sır veya dışarıya farklı kimlik sunumunun zamanla kişinin gerçek kimliğe hâline dönüşme ihtimali belki de en çok bu yüzyılda meydana gelmiştir.

Takiyenin yanında her dinî hareket/grup gibi Nusayrilerin de tarih içerisinde değişim geçirdikleri bilinmektedir. Bunların kimi Şiiliğe meylederken, kimisi aşırı sol ve Marksist gruplara eğilim göstermiş bir kısmı ise Ehl-i sünnetle aynı çizgide yer alan alanlara yönelmişlerdir (Aslan, 2009, s. 142; Mertcan, 2014, s. 298; Öz, 1999, s. 181). Nusayri inancında şahsi düşüncesi ne olursa olsun bir Nusayrinin hele bir Nusayri önderinin bunları aşarak mezhebin inanç manzumesini herkesin okuyabileceği bir eserde ortaya koyması asla mümkün değildir. Ancak Nusayriler bir bir buçuk asırdan beri kendilerini daha sık sorgulamaktadır. Ana kimlik olarak kabul ettikleri İslâm'ın temel kaynağı Kur'an, modern bilimlerin ortaya koyduğu ontoloji anlayışı ve Müslüman çoğunluğun İslâm telakkisi bu sorgulamada başlıca yardımcı unsur olarak dikkate alınmaktadır. Bu anlamda günümüz Nusayri önderleri diğer inanç gruplarına mensup kimselerle görüşmekte, sınırlı oranda da olsa İslâm dünyasında telif edilen çalışma ve araştırmaları incelemekte olup çok muhtemeldir ki, bir ölçüde bunların etkisinde kalmaktadırlar. Tabiatıyla bu bilgiler kendi kimliklerini inkâr etmeksizin kaleme aldıkları eserlere muhtelif derecelerde yansımaktadır (Üzüm, 2000, s. 187).

Değişim sürecinde "öteki"⁷ olanın silikleştiği veya bizzat kendilerinin "seçkin" din anlayışları daha geniş mutabakat çerçevesinde yumuşatılmaktadır.

7 Hiç kuşkusuz Nusayriler için bir öteki aranacaksa bu çoğunlukla Sünnî denilen inanç grubu olacaktır. Çünkü onlara göre, birçok Şii'den farklı olarak, Sünnîleri İslam Peygamberinin vasiyetine karşı gelip biatlarını inkâr ederek Ali b. Ebi Tâlib'in halifelik hakkını gasp edenlerin peşinden gidenler olarak değil, ilahî emre karşı gelip İslâm'ın özünü bozmaya, tahrif etmeye çalışanların yolundan gidenler, kendilerini ise maruz kaldıkları bütün zulümlere rağmen asıl İslâm'ı takip etmeye devam edenler olarak görür (Keser, 2013, s. 146).

Alevilik demek ayırım yapmamaktır. Bizde ırk ayırımı yapılmaz, bu husus belirleyici olmaz. Ama bize karşı ayırım yapıyorlar. Bir kısım insanlar bizleri, Ali yoluna namaz kılan kişiler olarak tasnif ediyorlar. İlk önce bu doğru değil. Çünkü biz ibadeti Aliye değil, Allaha yapıyoruz ve sadece ona tapmaktayız. Yüzyıllar önce bu yörede yaşandığı iddia edilen Alevilik ile bugünkü birbirinden farklıdır ama bunu kimse ya görmüyor ya da görmek istemiyor. (Dönmez, 2007, s. 7)

Söylemsel dönüşüm kendini ifşa eden gelenek üzerinden sorguluyor ve doğrusu sırrın artık gizli kalma durumu sadece geleneksel anlayıştaki büyükler tarafından kabul görüyor.

Şeyhlerimiz hala anlatır ve öğretir. Hatta amcamız bu sırrı taşıyıp taşımadığımızı kontrol eder. Bu bilgileri yabancılara anlatamayız, ama şimdi kitaplarda yazıyor, insanlar bunları okuyor. Mesela hocam siz hataya geldiniz, bu bilgileri benden daha iyi bildiğinizi görünce şaşkırdım. Şimdi yaşlılarımıza sorsanız bu bilgiler sırdır kimseye anlatılmaz diyecekler. Eminim ki size de söylemişlerdir, ancak bu nasıl bir sır ki herkes biliyor; teknoloji sır diye bir şeyi bırakmadı. Benim kanaatime göre Aleviler olarak bizler ya teknolojiyi kullanarak inancımız yayıp, gençlere öğreteceğiz ya da değişime direndiğimizi zannederek, aşama aşama asimile olup gideceğiz. Bugünün gençliğine artık yüzyıl önceki bilgileri anlatamazsınız. Asıl bizim bunları görebilen inanç önderlerine ihtiyacımız var. (Dönmez, 2007, s. 10)

Değişimden Kimliklere: Nusayriler/Arap Alevileri

Geleneksel olarak Nusayrilerde gruplaşmalar Hz. Ali'nin bulunduğu yere göre değişmektedir. Temelde onun güneşte bulunduğunu ileri sürenlere Şemsiyye (Haydariyye/Şimaliyye); aya yerleştiğini iddia edenler ise Kameriyye (Kıblıyye/Kilâziyye) diye adlandırılmaktadırlar. Bunun dışında el-Cerraneler, el-Gaybiyye, el-Haydariyye, el-Mahusiyye, en-Neyasifa ve ez-Zuhuratiyye gibi geleneksel adlandırmalar ve gruplarda zikredilmektedir (Aslan, 2009, s. 34). Ancak bu grupların ana iki dinî akım içinde oldukları düşünülmektedir (Türk, 2013, s. 38). Bu gruplar arasında sosyal mesafe fazla olup yer yer bu gruplar birbirlerini Nusayri olmamakla suçlayabilmektedirler (Uyar, 2012, s. 309). Teolojik görünüşü bu olmakla birlikte günümüzde grubun sosyolojik olarak pek çok görüntü içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Laik/Cumhuriyetçi Nusayriler: Sünni Görüşe Yakın Duranlar

Nusayrilerin Cumhuriyet'in kuruluşu ve Hatay'ın Türkiye'ye katılma kararından sonra devletle ilişkilerinde ciddi sorunlar görülmemekte, üstelik kimi ünlü aileler seçim sürecinde Türk tarafıyla hareket ettiklerine dile getirmektedirler (Mertcan, 2014, s. 176).⁸ Hatta modernleşme çabalarına uyum açısından, ana toplumun bir parçası ve savunucusu olarak Atatürk ilkelerine bağlılıklarını dile getirirler (Aslan, 2009, s. 160). Türkiye'nin gerek bölgesel gerekse küresel konum ve imkânları dikkate alındığında Ortadoğu ülkelerinden önde olduğu görülmektedir. Bu durumu göreyerek kendi konumlarını kıyaslayabilen Nusayrilerin laik

8 Hatay'ın anavatana katılım sürecinde Nusayrilerin önde gelenlerinin İstanbul'da yaptıkları ziyaretler ve bunun dönemin gazetelerinde ele alınışlarıyla ilgili geniş okumalar için bkz. (Mertcan, 2014, s. 177-180). Genel temsil etmemekle birlikte Hatay'ın Türkiye'ye katılımına şiddetle karşı olan bazı kişiler de vardır. Örneğin bkz. Çelik (2014) ve Kurtuluş (2014).

Cumhuriyet'e bağlı vatandaşlar olarak onun değerlerini savunan kişiler olduğu görülmektedir. Bunun en tipik örnekleri başlarındaki tipik şapkalarıyla Nusayri din adamlarıdır denebilir.

Örneğin Nasrettin Eskiocak adlı Şeyh:

Allah'a bin şükürler olsun bizim Hatay'ımız Anavatan'a intikal ettikten sonra ulu önderimiz Atatürk, laiklik ilkesini benimsetip Türkiye Cumhuriyeti'nde yerleştikten sonra biz Aleviler biraz nefes aldık. O zamandan sonra bizler rahat ettik. Şimdi ise birisi gelip de sen Nusayri'sin veya başka bir şey diyemez. Sen nesin? Ben Aleviyim. Benim dini önderim Hz. Ali'dir. Gerçek bir şekilde çekinmiyorum, utanmıyorum, korkmuyorum kimseden.

(...)

Biz oradan [Suriye'den] gelmekteyiz. Ama onlar bize geldiklerinde bizim ne kadar değiştiğimizi iyice anlayacaklar, daha medenileştik çünkü. Türkiye Cumhuriyeti hemen hemen orada şartlardakilerin en medeni ülkesidir. (A. Aydın, 2009)

Diğer taraftan Davut Tümkaya ve Hüseyin Şanlı adlı Nusayri önderleri inançlarını ve tarihlerini anlatırken Sünnilerce kabul edilen tarzda anlatmakta ve bunun dışındaki söylemleri reddetmektedirler. Genel olarak ibadetleri de benzeri şekilde ele almaktadırlar (Demir ve Özdemir, 2010, s. 274).

Bununla birlikte bilhassa son zamanlarda daha fazla olmak üzere, gelenekle bağını tamamen koparmaksızın gerek inançlarını gerekse ibadetlerini yaygın İslâmî anlayışa göre düzenleyen kimseler de vardır. Böylesi bu zahiri ibadetlerini, bölgede hâkim olan fıkıh mezheplerine göre yerine getirmektedirler (Üzüm, 2007, s. 273).

Şeyh Nurettin Reyhani de "Ezana 'Ali'yül Veliyullah' buralarda eklenmez, böyle bir uygulama buralarda yoktur" diyor ve ezanla ilgili tek farklılığın "Hayya ale hayril amel" eklemesi olduğunu ifade ediyor (Er, 2010, s. 283). Bu da ezan üzerinden Caferilikle ilişkilerinin sınırlılığını hatırlatma ve genelle ilişkiyi oluşturma olarak görülmektedir.

Nasreddin Eskiocak,

Abdest Kur'an'da belirlenen esaslar doğrultusunda alınır, ayet-i kerimde diyor ki "Namaza kalkacak olursanız; elinizi, yüzünüzü, burnunuzu, ağzınızı ve ayağınızı yıkayın." bu Sünnilerde de böyledir. (Er, 2010, s. 283)

derken, Aynı Nusayri Şeyhi Aleviliğe ilişkin değerlendirmesinde yine ortak ve benzer ifadeler kullanmaktadır:

Alevilik ilk önce Hz. Ali'ye mensup olma demektir. Hz. Ali'ye mensup olanlar genellikle Alevilerdir. Fakat son zamanlarda Alevilerin bir kısmı Alevi/Bektaşî/Mevlevî/Kızılbaş v.b. onlar muhtelif adlara bölünmüşler ise de aralarında özel bir fark yoktur. Müslümanlıkta aynı şekildedir bütün mezhepler Müslümandırlar. Aleviler de Müslümandırlar, diğer kesimler de Hz. Ali'yi severler biz de bunu bu şekilde kabul ediyoruz. Aleviliğin özeti söyleyecek olursak özel olarak bizler Hatay Alevileri Kur'an'ı Kerim ve Ehl-i Bey'te dayanarak Alevi olduğumuzu söyleyebiliriz.

Bizim Aleviler olarak, mensup olduğumuz inancımızın yegâne önderi ve imamı Hz. Ali'dir. Biz bunun için Aleviyiz ve bununla da iftihar ediyoruz. Şunu belirt-

mek isteriz ki; Hz. Ali'ye inananlar, Hz. Muhammed'den sonra onun tek vasisi ve halifesi olduğuna inanırlar. Hz. Ali'ye inanç ve itikat olarak mensup olanlar, aynı zamanda Hz. Muhammed'e de mensupturlar. Çünkü Hz. Muhammed "Ben Ali'den Ali de bendendir. Ali'yi seven beni sever, beni seven de Allah'ı sever. Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır. İlim şehrine varmak isteyen kapıdan girsin." diye buyurmuştur. (Eskiocak, 2009, s. 9)

Günümüz Türkiye'sinde kendileriyle röportaj yapılan kimi şeyhler ve halkın teolojik inançlarına ilişkin kapalı konuşmaları ama çoğunlukla *Kitâbü'l-Mecmû'*da geçtiği şekliyle inanç esaslarını kabul etmediklerini ve yeni neslin de bu konulara ilişkin derin şüpheler besledikleri görülmektedir (Dalkılıç, 2008, s. 64).

Bu gruba dâhil edilebilecek dinî önderlerin takiyesiyle ilgili bir bilgiye sahip değilsek de, genç neslin bu sınıfta ciddi oranda temsil edildiğini gözlemleyebilmekteyiz. Çünkü kendi geleneksel dinî bilgilerini edinememiş veya edindiği bilgilerin modern düşünce ve gelişmeler karşısında tutarlı cevap üretememesi veya ancak okul ortamındaki sosyalleşmesi kadar dinî bilgiye sahip gençlerin Cumhuriyet'in kendilerine sağladığı imkânlar çerçevesinde daha ulusalcı bir tutum içinde oldukları düşünülmektedir. Değişim ile takiye arasındaki ince çizginin en geçişli hâlinin bu grup üzerinde gözlemlenebileceği düşünülmektedir. Mustafa Kemal'in Cumhuriyetle birlikte kendilerine büyük imkânlar ve özgürlük alanı sağlaması sebebiyle bu kesimde ciddi şekilde bir Atatürk sevgisi bulunmaktadır. Örneğin Güney Eğitim Vakfı (GEV) ve İskenderun Güney Eğitim Vakfı (İGEV), bu tür çalışmalar üzerine kurulu bir STK'dır (Aslan, 2009, s. 144; Güney Eğitim Vakfı [GEV], 2014; İskenderun Güney Eğitim Vakfı [İGEV], 2014). Yine kısa adı AKYED olan Akkapı Kültür Dayanışma ve Eğitim Derneği de Arap Alevi kültürünü araştırma, tanııtma ve Atatürkçü, laik dünya görüşüne katkı yaparak barış içinde bir arada yaşamayı amaç olarak belirlemiştir (Akkapı Kültür Dayanışma ve Eğitim Derneği [AKYED], 2014). Türk modernleşmesinin gelişim aşamalarında çağdaşlık, laiklik, hümanizm ve hoşgörü gibi değerlere vurgu yapmalarının önemli bir nedeninin, meşruluk zeminine Sünnî İslâm'ın harcını koyan bir siyasal iktidarın gözünde meşruiyet kazanma olduğu söylenebilir (Mertcan, 2014, s. 319).

Eti Türkleri: Oluşturulmaya Çalışılan Ulus Kimlik

Kuzeybatı Suriye'de ki Cebel-i Ensariye'de Nusayriler üzerine incelmelerde bulunan Ewald Banse, *Die Türkei Eine Moderne Geographie* adlı eserinde, Nusayrilerin Hitit (Eti) kökenli olabileceği üzerinde bir tez ileri sürdü (Ener, 1993, s. 293-98). Bu görüş tarzından olsa gerek, Hatay'ın anavatana katılması esnasındaki kritik dönemde, Ewald Banse'nin bu iddiası "Güneş-Dil Teorisi"ne uyarlanarak bir kısım yerli yazarlar tarafından da kabul görse de, bugünün yaşayan Nusayrilerinin çoğunluğu bu teori içinde değerlendirilemez görülmektedir.

Tankut tarafından yapılan araştırmada Hatay'ın anavatana katılımının arifesinde burada yaşamakta olan Nusayrilerin tarihî, antropolojik ve inanç yapıları incelenmiştir (Aksoy, 2010, s. 206). Tankut'a (1938, s. 14-15) göre:

Hatay halkının bir kısmına Nusayri adı verilir. Hataylı Alevi yuvarlak kafası, gövdesinin dağılıma mahsus yapısı, konuşmasında ve ruhiyatında ırkının taşıdığı özellikleriyle tam bir Anadolu, Anadolu Alpini olduğu gibi ırk olarak bir Anadolu kadar Türk'tür.

Ayrıca Tankut, çalışmasında Etilerin tarihsel süreçlerini, Türk soyundan geldiklerini ve coğrafi sahalarını inceledikten sonra Nusayrilerle aralarında etnik benzerlikler olduğunu belirterek topluluğun “Eti Türk”ü olduğu iddiasını ortaya atmıştır.

Bu bakış açısına göre, Nusayri nüfusunun tamamını tarih içinde Araplaşmış Türkler oluşturmaktadır. Onarlı bunu delillendirirken Kızılbaş ocağı olan Şeyh Hasan, Şeyh Ahmet Deve, Şeyh Bahşiş ve Şeyh Çoban ocaklarının ve kurucularının başında ki “Şeyh” önadının başka bir Seyyid ocağında olmayan bir önad olması sebebiyle Nusayrilerin ilgisini ortaya koyar (2006, s. 17). Bu yazarların başında Kasım Ener (1993), Hasan Reşit Tankut (1938) ve Ali Tayyar Önder (2002) ve Onarlı (2006) gelmektedir. Ancak bu yazarların bu tezlerini ispatlamak için öne sürdükleri kanıtların toplumsal tabanlarının zayıf olduğu düşünülmekle birlikte günümüzde bu düşünceden olan Nusayrilerin varlığı bilinmektedir (Kahlioğulları, 2012, s. 125). Bu yaklaşımın arkasında ilk dönem resmi devlet görüşünün ulus-devlet formunda üretilen savunucularının olduğu tahmin edilmektedir. Türk’ün ifadesiyle bu kişiler “siyasi donanımlı” kişiler olarak kökenlerini Eti Türklerine dayandırmaktadırlar (2013, s. 37). Bu bir anlamda etnik ve dinsel asimileyi arzu etmek anlamına gelmektedir. Ancak devlet tarafından üretilen bu kimliklerin halk nezdinde kabulünün olduğuna dair işaretler görülmemektedir.

Caferiliğe Eklemlenme: “İçteki Ötekiler” den Stratejik İşbirliğine

Topluluk içinde, başta din adamları olmak üzere topluluğu Caferi olarak tanımlama eğiliminde olan ciddi bir grup bulunmaktadır. Bu eğilimin birkaç sebebi olduğu düşünülebilir.

(1) Nusayri kavramının taşıdığı düşünülen negatif anlam dünyasından uzaklaşarak Caferilik isminin kullanılması (Aksoy, 2010, s. 200). Örneğin bir çalışmada katılımcının ifadesi bunu doğrular niteliktedir.

Yani anlayacağınız Nusayri ismi bize hakaret edilmek için kondu.

Başka bir kanaat önderi de: “... Ben size temel itibariyle iddiaları söyledim. Ancak bilmelisiniz ki önemli olan bize ne dendiği değildir. Tarih boyunca bize küçültücü yakıştırmalar yapılmıştır. Ancak biz Hz. Ali’nin yolundan giden Alevileriz. Aleviyiz. Önemli olan budur. Nusayri ismini kullanmayı da bu nedenle gerekli bulmuyorum.” (Demir ve Özdemir, 2010, s. 272)

Kendilerine dair teolojik sapıklık iddiaları karşısında Caferilik çatısı altında bu ithamlardan kurtulma ve toplumsal değişimin doğal seyri içinde daha güçlü yapıya eklemlenme süreci olarak görebiliriz.

(2) Son yıllarda İran’ın yürüttüğü kamu diplomasisiyle politik olarak Nusayrilerin Caferiliğe meyletmeleri; örneğin bölgede Nusayrilere yönelik İran kaynaklı yayın faaliyetinin bulunması bir ölçüde etkili olmuştur. Bu yayın faaliyetinin bir parçası olan dergilerin bir kısmında, Nusayri din adamları da Caferilik temelli yazılar yazmaktadır (Keser, 2006, s. 225).

(3) Suriye örneğinde mezhebi kimliklerin mücadelesinde kendilerine yeni konum belirleme adına Nusayriler, kendilerini Caferi veya Alevi olarak tanımlama niyetlerini stratejik olarak ortaya koymaktadırlar (Mertcan, 2014, s. 305).

(4) Modern dönemde kendi tarihî ve dinî kimliklerini sorgulayan gençlerin, kendilerine en yakın sembol ve kişilik isimlerini taşıyan daha sistematik bir teolojiye ve dinî bir kimliğe

dayanma istekleri vardır. Çünkü Nusayriliğin karmaşık ve çelişkili Tanrı anlayışını anlamlandırmak oldukça güç olması sebebiyle gençler ya ateistliği veya Caferiliği seçme eğilimindedirler (Onarlı, 2006, s. 213; Uyar, 2012, s. 214).

(5) Grubun önemli liderlerinin Fars kökenli olması, Fars kültürünün bu grubun şekillenmesinde etkili olduğu düşüncesini ortaya çıkarmaktadır (Uyar, 2012, s. 303).⁹ Bunun sonucunda doğal olarak İran ve Caferiliğe sempati duyulabilmektedir.

Kimi çağdaş Nusayri şeyhlerinin, kendilerini Şiiliğe nispet ederek konumlandırmalarına rağmen, Nusayrilerin Şiilikle aralarında farklar olduğu gibi, benzer diğer mezheplerle de birtakım farklılıklar göstermektedirler ki, tarihsel teoloji olarak bunlar arasında bir bağ kurmak oldukça güçtür (Aslan, 2009, s. 32; Sertel, 2005, s. 89-98). Çünkü mezhebin ortaya çıktığı dönemlerde gerek Şii gruplar gerekse diğer grupların aşırılıklardan dolayı bu grubu ve liderini kötüleyerek dışladıkları görülmektedir (Friedman, 2010, s. 71-2; Keser, 2013, s. 148; Uyar, 2012, s. 302). Bu yüzden ilk dönem Şii kaynaklarında Nusayrileri, Rafizi gruplar arasında sayılmakta ve onlar için, İslâm'ın bazı helallerini haram, haramlarını de helal sayarak aşırı görüşleri olduğunu iddia edilmektedir (el-Fil, 1990, s. 20-21; Kummî/Nevbahtî, 2010, s. 238-9). İbn Nusayr, Şiilerce itibar edilmediği için "yalancı sefirler"den (es-süferâü'l-müzevvirün) kabul edilmiştir (Öz, 2007, s. 304; Üzüm, 2007, s. 271). Buna rağmen İran'ın yakınlaşma politikaları stratejiktir. Yine hareketin gerek dinî-mistik karakterinin geliştirilmesi, gerekse yayılması için verdiği mücadele sonucunda, grubun en önemli şahsiyetlerinden biri hâline gelen ve bu sebeple "Şeyhüddin" diye anılan Hasibî, Şii biyografi kaynaklarında genellikle eleştirilmektedir (Üzüm, 2007, s. 271).

Caferiliğe eklenme adına teo-stratejik bir adım olarak Suriyeli Alevi liderler, kendilerinin Şii olduğunu, kitaplarının Kur'an olduğunu ve Müslüman olduklarına dair bir bildiri yayınlamışlardır. Ancak diğer grupların kendilerinin kutsal gördüğü kitabı yayınlamalarını istemeleri üzerine, bu teklifi reddetmişlerdir (Olsson, 2003, s. 232). Günümüzde bu ilişkinin benzer şekilde stratejik hamle olarak sürekli yenilenmesi modern takiyeli değişim olarak adlandırılabilir (Friedman, 2010, s. 236).

Nusayrilerin kendilerini kimlikel olarak Caferiliğe nispetleri, bunu bir çıkış noktası olarak grubun doğuşundan önceki hayali bir cemaate atıfta bulunarak, hem kendilerine hem de etrafındaki kişilere, ortak Şii geleneğinin mutemetleri olarak görünmektedir. Bu durum içinde buldukları diğer gruplarla ilişkilerinde kabul edilebilir dinî-siyasi argüman olarak kullanılabilir. Aynı zamanda kentleşme ortamı içinde bu strateji Nusayrilerin bütünlüşmelerinde stratejik bir duruşa da imkân vermektedir (Olsson, 2003, s. 235). Çünkü gerek tarihî Şii/Caferi kaynaklar gerekse Nusayri önderler bu ilişkiyi açıkça savunur durumda değillerdi. Ancak ifade edilen açılar bir anlamda teostratejik ve teopolitik adımlar olarak grubun önündeki en güçlü alternatifler görünümündedir.

9 Mezhebin ilk dört kurucusu ile mensuplarının birçoğunun Fars olması, Nusayriliğin ilk kurucuları hakkında Arapların Fars ülkesini fethetmesini hazmetmedikleri için Hz. Ömer'e olan kinlerini Hz. Ali'nin sevgisi perdesiyle harekete geçirip dini tahrif ederek intikam alma duyguları içerisinde oldukları kuşkusuna da neden olmaktadır (Batur, 2013, s. 58). Örneğin Hz. Hüseyin'i öldürten ve Arap kökenli Yezid'e lanet okudukları hâlde, Hz. Ali'yi öldüren ve Fars kökenli olan İbn Mülcem'e rahmet okumakta ve onu lanetle ananları kınamaktadırlar (Hatib, 1984, s. 365).

Bu gruba dâhil edilebilecek Nusayrilerin konjonktürel kimi adımları tahmin edilse de grubun kendini yasladığı teolojik, tarihsel, stratejik ve karizmatik kişiliklerin Caferilikteki yeri sebebiyle gelecekte Nusayriler içinde en büyük alanı kaplayacakları düşünülmektedir. Haddizatında grubun “Nusayriler Caferilerdir” kabulünün sebepleri olarak zikredilen maddelerin toplamı, aynı zamanda geleceği ilişkin perspektif verir niteliktedir. Caferiler için “içteki ötekiler” (Keser, 2013, s. 149) olan Nusayriler, stratejik ve siyasal nedenlerle sahiplenilmekte ve tarihsel veya dinî farklılıklar görmezlikten gelinmektedir. Bu grubun tipik kurumsal yapılarından birinin Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Derneği (EHDAV) olabileceği düşünülmektedir (EHDAV, 2014). Ayrıca grup için tarihi kurumsal önemi olan Akdeniz Sosyal Dayanışma, Eğitim, Sağlık ve Kültür Vakfının (ASDA, 2014) da son dönemde Caferi kimliği önceleyen bir yapıya büründüğü anlaşılmaktadır.

Geleneksel Nusayri Kimliği: Değişime Direnen Gelenek

Günümüzde kimi Nusayriler, kendilerini kök olarak Hz. Muhammed tarafından ataları Kuzey Suriye'ye, özellikle Hristiyan Arap Gassânileri ve orada bulunan Rumları İslâm'a davet için gönderilen, ancak Medine'ye dönmeyip orada kalan; bugünkü Nusayriler de onların devamıdır şeklinde tutum ortaya koyan kişiler olarak görmektedir (Togayhan, 2005, s. 63).

Kitâbü'l-Mecmû'da yer alan

“Ben Nusayri dininden, Cündübî görüşünden, Cünbülânî tarikatından, Hasîbî mezhebinden, Cillî görüşünden, Meymûnî fıkhdan olduğuma şahadet ederim” ve “Ben şahadet ederim ki, Ali b. Ebû Tâlib'den başka ilah, Muhammed Mahmûd'dan başka hicâb, Selmân-ı Fârisî'den başka bâb yoktur.”

ifadeleri ve şahadet, grubun dinî anlayışını, mahiyetini ve temel özelliğini gösterdiği (Turan, 1996, s. 16; Üzüm, 2007, s. 272) şeklinde yorumlanmıştır.

Kim Emirü'l-müminîn Ali'yi tanıır ve onun Rab olduğuna şahadet ederse, onun daha önceki zuhurlarını da kabul etmiş olur. Kısaca iddiaya göre, Ali'nin ilah olduğunu kabul eden bu zümreye göre şahadet kelimesi, “Ali'den başka ilah olmadığına şahadet ederim”¹⁰ şeklindedir (Baha Said Bey, 2000, s. 182-183; Türk, 2005, s. 48-56; Uluçay, 2010, s. 26-30; Üzüm, 2007, s. 272).

Günümüzde tarihsel Nusayriliğin kitaba dayalı bu kabulünün doğrudan ifade edildiğine rastlamak pek mümkün değildir. Örneğin Nusayri Şeyhi Hasan Atıcı'nın ifadesiyle, Ali, sıradan bir kul değildir, “O, O'dur”; Yani “Ali” ancak “Ali” olarak anlaşılabilir (Türk, 2005, s. 50, 54; Uluçay, 2003, s. 33). Ali için kullanılan bu ifadenin, aynı şeyh tarafından, aynı eserin bir başka yerinde (Uluçay, 2003, s. 137), Allah hakkında da kullanılması, Ali'nin ilah görüldüğü

10 *Kitâbü'l-Mecmû'da* Ali'nin ilahlığı oldukça açık ve vurgulu biçimde belirtilmektedir. el-Evvel adıyla anılan ilk surenin ilk bölümünde Ali'ye sığınıldığı, Ali'den yardım istendiği ve Ali'den neşet edildiği belirtiltikten sonra, ikinci surede “Ey Ali b. Ebî Tâlib! Ey her arzu edenin sevip dilediği, ey uluhiyeti ile ezeli olan, ey bütün yaratılmışların aslı! Sen bizim gizli ilahımız, açık imamımızın” denilerek Ali'nin zahirde imam, batında ilah olduğu yalın biçimde dile getirilir. Üçüncü surede ezellilik, günahları bağışlama, tövbe edenlerin tövbesini kabul etme gibi ilahî sıfatlar Ali'ye ifade edilir. On birinci surede “Sizin efendiniz Ali b. Ebî Tâlib'dir. Onu tanıyınız, onu tesbih ediniz, onu yüceltiniz. Bu sizin yaratıcınızdır. Rızkınızı verendir” denilerek hamd ve tesbihin Ali'ye yapılması istenir. On ikinci surede “Ali b. Ebî Tâlib ezeldir, birdir, tekdir, sameddir, parçalanamaz, bölünemez, kısımlara ayrılamaz, sayılmaz. O benim ve sizin ilahınızdır; on dördüncü surede ise “Ali b. Ebî Tâlib erkek ve kız kardeşten, baba ve anneden münezzehtir. Tek ve ebedî olarak mevcuttur, örtülsün olmayan gizlidir” cümleleriyle Ali'nin ilahlığı pekiştirilir (Turan, 1996, s. 8, 9, 10, 15, 16).

şeklinde yorumlanabilir. Bunun yanında gerek geçmişte gerekse günümüzde, topluluğun bazı kesimlerinde bu anlayışı benimsemeyen Nusayri zümreleri bulunmuş olabilir. Ancak bunların toplumun genelinden ne kadarlık bir orana tekabül ettiği bilinmemektedir (Palabıyık, 2010, s. 27).

Yapılan antropolojik bir alan çalışmasında Hatay Alevilerinin inancına göre;

"Hz. Ali ölüyü diriltmiş, Güneşi geri çevirmiştir, bu olayları Hz. Ali'ye Allah diyenler kendi açılarından yorumlarlar. Cenab-ı Allah istediğine bu kudreti verir, bu kudret için de en uygun kişi Hz. Ali'dir, Ali Allah'tır demek bir mübalağadır, biz Ali Allah'tır demeyiz, ancak Hz. Ali'nin olağanüstü güçleri vardır, onun evliyalık derecesi çok yüksektir." (...)

(...) "Hz. Muhammed ve Hz. Ali aynı nurdandır dedikten sonra, Hz. Ali'ye inen kudret Allah'ın kudretinden biridir diyor ve ekliyor, Hz. Ali'nin zahiri yönü hep anlatıldığı için batini yönü pek ortaya konmaz. Hz. Ali'ye verilen kudret hiçbir peygambere verilmemiştir. Hz. Ali 3000 sene evvel ölen insanı diriltmiş, güneşi 20 kere geriye çevirmiştir." (Er, 2010, s. 278-79)

Nusayri din büyüklerinin, *Kitâbü'l-Mecmû'*da geçtiği şekliyle Hz. Ali'nin tanrısal özelliklerini kabul etmezlerken, onun ilahlığını gündeme getirmeksizin Ali'nin beşer üstü bazı yönlerine göndermeler yaptığı görülmektedir (Üzüm, 2000, s. 182). Aslında Nusayrilik uluhiyet ve kâinatın yaratılışı ile ilgili inançları İsmaililiğin nübüvvetin sürekliliğiyle ilgili inançlarının farklı formlarda ifade edilen değişik versiyonlardır ve bu şekliyle eski Mezopotamya'daki gnostik inançların, Sâbiliğin ve Yeni-Eflâtuncu felsefenin yeni yorumlarla güncelleştirilmesinden ibarettir (Sarıkaya, 2015). Bunun yanında Hz. Ali'ye uluhiyetin değişik dereceleri atfedilen Nusayrilikte belli oranda gizlense de kadın-erkek herkes bir şekilde Hz. Ali'nin Tanrı olduğuna inanmaktadır (Över, 2011, s. 44-45).

Nusayrielerin gündelik yaşamlarında geleneksel izlerin değişik tezahürlerini görmek mümkündür. Örneğin camilerdeki görevliler kadrolu olmayıp, fahri olarak görev yapmaktadırlar. Her gün, etki gücüne sahip, dinsel değil, ama geleneksel bir norm olarak kabul edilen ve dinî bir sembol olmaktan çıkarılan beş vakit ezan okunur, ancak namaz kılınmaz (Togayhan, 2005, s. 79).

Mezhebin geleneksel kabulüne göre bânın yalnızca erkekler için haktır. Bu hak erkeklerle tanrı tarafından verilmiştir. Kadınlar bu haktan tamamıyla mahrumdurlar. Örneğin Över'in (2011, s. 51-52) çalışmasında bir katılımcının bu kabule ilişkin görüşleri şöyledir:

"Bizde, kadınlara gizli dini bilgiler verilmez, ama bunun dışındakiler öğretilir. Dini bilgiler; annelerin, cenaze yıkayan kadınların (şeyhin eşi veya yaşlı bir bayan) öğrettikleriyle sınırlıdır. Ayrıca kendi aramızda da konuşurduk. Bildiğimiz şeyler genellikle birkaç duadır (Boy abdesti, Buhur, Fatıha, ihlas gibi dualar). Gizli olan bilgiyi çok merak etmedim, ama biliyorum."

Çağdaş Nusayri şeyhleri, kendileriyle yapılan röportajlarda, hulûl ve ibahayı kabul etmediklerini ve ciddiyetle reddettiklerini belirtmişlerdir (Uluçay, 2003, s. 112-113). Ancak yine aynı konuşmalarda, Ehl-i beyt mensuplarının, sadece beşer görünümlü oldukları da vurgulanmaktadır ki, bu anlayış geleneksel hulûl anlayışına kapı aralayan fikirlerin izdüşümleridir (Şehristânî, 2011, s. 172-173; Uluçay, 2003, s. 104-105, 118-119)

Bu gruba dâhil edilebilecek olanların kırsalda ve kırsal kökenli şehir derneklerinde aktif oldukları ve bizzat geleneksel ritüellerin icrası sebebiyle şeyhlerin etkin olduğu kentlerdeki derneklerde olduğu düşünülmektedir. Gelecekte geleneğin yaşatıldığı bu grupların bir şekilde şehirleşme ve modernleşmeyle farklı eğilimlere yöneleceği varsayılmaktadır.

Nusayriler ile Anadolu Alevileri İlişkisi/İlişkisizliği İkilemi¹¹

Türkiye Aleviliği ile Nusayriler arasında, bazı sembol isimler (on iki imam) ve kavramlar (ehl-i beyt) ve bazı zamanlar siyasal sebeplerden ötürü dinsel ayrımcılığa maruz kalmaları konusundaki ortak deneyimlerde benzerlikler olsa da, Suriye olaylarına kadar bu iki grubun açıktan birbirlerini şimdiye kadar tanıma veya ilişkiye girmekten uzak durdukları anlaşılmaktadır (Aringberg-Laanatza, 2003, s. 213). Bunun yanında Nusayri halkının büyük bir çoğunluğu da kendilerini tanımlarken öncelikle “Alevi” olduklarını ve hemen ardından “Arap” kökenli olduklarını ifade ettikleri görülmektedir.¹² Bazı Nusayri aydınları ise “Nusayri” kelimesinin kendilerini tanımlamadığını, kendilerine “Alevi” denmesinin daha doğru olduğunu ifade etmektedirler (Türk, 2013, s. 37). Ancak Alevi isimlendirmesinde yeni bir etkileşimin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü her iki grup içinde tarihî eskilere dayanan bir Alevi isimlendirmesini görmek mümkün değildir. Melikoff’un (1994, s. 26-34) iddiası ise Nusayri kelimesinin geleneksel olarak kullanılmaktayken sonradan bu ismin yerini “Alevi” deyiminin aldığı, bundan sonra da Türkiye’deki Alevilerin de “Alevi” isimlendirmesinin kullanımında sıklık olduğu şeklindedir.

Nusayrilerin Türk Aleviliğiyle ilişkileri kendi içlerinde parçalı bir görünüm izlemektedir. Konunun teolojik, pratik ve tarihsel tarafları bir yana günümüzde bazı hususlar Nusayriler ile Türk Aleviliği ilişkisinin parametreleri özelliği taşımaktadır.¹³ Bu hususta şu sınıflandırmayı yapmak mümkün görünmektedir:

(1) Büyükşehirlerdeki sol eğilimli Nusayri gençler,¹⁴ kendilerini Caferi kimlik yerine Alevi kimliği ve Anadolu Aleviliğiyle birlikte tanımlamak istemektedirler. Bu durumun kendi içinde doğurduğu tezatlıklara rağmen, değişim sürecinde Nusayri gençler için en rahat toplumsal grubun Türk Alevi grubu olduğu düşünülmektedir.

Burada din ve siyasalın birleştirilmesi sol tandanslı siyasetin üzerinden söz konusu olmaktadır (Kahlioğulları, 2012, s. 131). Bu kimliklendirme daha çok siyasal özellik ve ortaklıklar bağlamında şekillenmekte, sosyal/kültürel kimliğin içinde din sembolik kabullerle sınırlandırılmaktadır (Aslan, 2009, s. 142).

Gençlerin geleneksel kurumlar düzeyinde etkili olan şeyhleri “Tabela derneği kuran-kurdurulan şeyhlerin topluma adapte olmalarında yaşadığı sorunlar” ve “devletin onları toplu-

11 Ülkemizi daha yakından ilgilendiren bu ikilemin daha geniş olarak teolojik, sosyolojik ve uygulamalar esas alınarak başka bir çalışmada konu edinilmesi düşünülmekte olduğundan burada ayrıntılı bir karşılaştırma ihtiyacı duyulmamış, kısa atıflar yapılmak suretiyle kısmen karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

12 Aringberg-Laanatza (2003) ve Olsson (2003) da Nusayrilerin Arap etnik kökenine sahip olduklarını savunmaktadır. Hatay’da yaşayan Nusayrilerin büyük bir çoğunluğu da kendilerini Arap-Alevisi olarak tanımlamaktadır. Daha geniş okumalar için bkz. Reyhani (1997) ve Can (2011).

13 Amerikan arşiv belgelerinde Nusayrilerle ilgili nüfus başta olmak üzere pek çok bilgi veriliyor olmasına karşılık, Türk Alevilerine hiç atıf yapılmıyor ve Nusayriler, süreklilikli Nizâri-İsmâîli vb. gruplarla birlikte değerlendiriliyor (Beşe, 2010, s. 164).

14 Özellikle 70’li yıllarda üniversite gençliğinin içinde bulunduğu siyasal atmosfer ve Nusayrilerin sol gruplarla ilişkileri konusunda bkz. Mertcan (2014, s. 279-298).

mumuzu bölmek için kullandığından” ifadeleriyle sert sözlerle eleştirdikleri görülmektedir (Mertcan, 2014, s. 322).

Bu tutumların içinde Türk Aleviliğinin son dönemlerdeki vurgulu olarak ön plana çıkarılan “modern” değerlerinin Arap Alevilerini de etkilediği görülmektedir. Bu yeni bir kimlik sunumu ve kabul edilebilir bir evrensel çizgi içerisinde değerlere vurgu nazara verilmektedir (Kahlioğulları, 2012, s. 128-129).

Örneğin Şeyh Hasan ve Ali Alaattin Ay’a göre,

“Nusayri Alevilik, her şeyden önce akla, mantığa, bilime, Ehl-i Beyt sevgi ve saygısına dayanan bir inanç sistemidir.”

“Arap Aleviliği, Kur’an ve Ehl-i Beyt ekseninde İslami bir yoldur. Ancak bu yol hiçbir dogmatik İslami ritüelle sınırlandırılmaz.” (Gülçiçek, 2005, s. 275)

Bu söylem Anadolu Aleviliğinin söylemiyle çok örtüşür görünmektedir. Onarlı da benzeri bir söylemle Nusayriliğe atıf yapmaktadır (2006, s. 205). Doğruel de Arap Alevilerin “kendi kimliklerini, dinsel özelliklerinin yanı sıra, ‘insancıl’, ‘demokrat’, ‘güvenilir’, ‘kinci olmayan’, ‘açık’ vb. kültürel ve politik özelliklerle” tanımladıklarını açıklar (2005, s. 167). Akıl, mantık ve bilimin Nusayriğin hangi doktrin ve teşkilatında yer bulduğunu söylemek ise oldukça zordur. Ehl-i Beyt sevgisinin olduğu doğrudur, ancak Anadolu Aleviliğinin Hz. Fatıma’dan anladıkları veya Hz. Ali’ye duydukları bağlılıkla Nusayriilerin arasında çok derin farklar olduğu bilinmektedir.

(2) Teolojik, tarihsel ve pratiksel olarak pek çok farklılıklara rağmen Alevilik üst kimliği etrafında stratejik olarak bu gruplara siyasal amaçlarla örgütlenme niyetlerinin varlığı bilinmektedir.

Bu birliktelikte grup kimliğinin farklılıkları siyasal/ideolojik amaçlar adına yok sayılmaktadır. Bu bakış açısının Türk Aleviliği taraftarları da Nusayri taraftarları da güçlü ve ittifak hâlinde alt bir dinsel grup oluşturma niyetindedirler. Bu durum Mart 2011’den itibaren Suriye’de yaşanan olaylar sonucu iyice ilişkilerin bozulduğu Türkiye-Suriye ilişkileri bağlamında konjonktürel olarak işbirliği yollarının arandığı görülmektedir (Mertcan, 2014, s. 305). Örneğin Mertcan’ın (2014, s. 232) çalışmasında bir katılımcı;

“Devlet büyüklerinin Aleviliğe yönelik ayrımcı ve kışkırtıcı açıklamalarının sadece biz değil bütün Türkiye Alevilerine yönelik bir ayrımcılık olduğu aşikardır” söylemiyle Alevileri bir bütün gösterme niyetindedir.

Bu toplulukta da temel unsur teoloji değil, strateji ve siyasal görünümündedir. Son zamanlarda kimi geleneksel Alevi ve Nusayri önderler bunu dile getirmektedirler. Örneğin bir yüksek lisans tezinde yazarın kendisi de aynı etnik gruba (Arap Alevisi) mensup olduğunu bildirerek (Demirbaş, 2004, s. 6) Türkiye’deki Alevilerin medyadaki görünümüne esas alan çalışmasında örneklerini şöyle vermektedir.

Günümüz Türkiye’sinde Aleviler önemli bir “öteki” rolü oynamaktadır ve kamuoyunun görüşü, büyük oranda, bir dizi dramatik olay sonucunda oluşmuştur: 1979’da Kahramanmaraş ve 1980’de Çorum’daki çatışmalar, 1993’te Sivas’taki kundaklama ve 1995’te İstanbul Gaziosmanpaşa’daki çatışmalar. (Demirbaş, 2004, s. 6)

Yazar benzer şekilde (s. 50-59) Türkiye'deki Alevi farklılaşması ve buna ilişkin tarihi serüveni de Nusayriliği de içine alacak şekilde yorumlamaktadır. Türkiye'de temeli siyasal sorunlara dayalı bir Alevi sosyal hareketi geliştirme stratejisi kendisine bu şekilde akademik bir zırh bulabilmektedir. Oysa bilinmektedir ki, Suriye'nin PKK'ya verdiği destek uzun yıllardır Türk kamuoyunda bilinmektedir.¹⁵ Türk Alevileri bu sebepten Nusayrilerin Alevilik adlandırmalarına pek itibar etmemiş görünmektedir (Arinberg-Laanatza, 2003, s. 214). Diğer taraftan Nusayrilerde cemaat bilincini güçlendiren etnik ve kültürel kalıplar içinde yaşanmış ve yaşanmakta olan tarihi geçmişin önemli bir yeri vardır. Bu geçmişte Anadolu Aleviliğiyle örtüşen etnik ve kültürel kalıplar uyuşmamaktadır.

(3) Nusayrilerin bazı önderleri özellikle Türk Alevilerinin dinî inanç ve pratiklerde farklı tutumlarının doğurduğu toplumsal rahatsızlıklardan ötürü kendilerini Türk Alevilerinden özellikle farklı bir konuma yerleştirmektedirler. Özellikle dinsel öğretiler konusunda dilden kaynaklanan avantajlarının bilgiye yansımalarının doğal üstünlük olarak görüp kendilerini dinî bilgide daha yeterli, diğer Alevileri ise eksik görme eğilimindedirler (Aslan, 2009, s. 32).

Örneğin "Ali'siz Alevilik" söylemi oldukça rahatsız edici görülmekte (Atıcı, 2014), diğer yandan Aleviliğin tamamen siyasallaştırılması sorunlu görülmekte, Alevilerin dine karşı daha gevşek tutumları toplumun geneli tarafından hoş görülmediği için bu adla anılmak istenmemekte ve Aleviliğin pek çok dinin karışımı bir inanç gibi sunulması Nusayrilerin Alevilerle ilişkilerinin zayıf olmasına etki eden unsurlar olarak görülmekte hatta kimi zaman Anadolu Alevileri onlar için "öteki" konumuna sokulmaktadır (Keser, 2006, s. 279, 280, 368).

Anadolu Alevilerine yönelik ötekileştirmenin sosyal yaşamda tezahürü bu kesimin derneklerine üye olmama biçiminde gerçekleşmektedir. Nusayri dernekleri ile Anadolu Alevilerinin kurmuş olduğu dernekler arasındaki ilişki bu nedenle büyük oranda diplomatik ve karşılıklı nezaket içinde ancak oldukça sınırlı biçimde gerçekleşmektedir (Keser, 2006, s. 281).

Arap Aleviliği, Türk Aleviliğinin mensek ve ayınlerinde tecrübe edilen otantik figürlerin, üslup ve tarzların hiç birini benimsememektedir. Nitekim Nusayri Şeyhi Selim Sönmez, bu konuyla ilgili olarak şöyle demiştir:

"Ne geçmişte, ne günümüzde Türk Aleviliği ile ortak bir hareketimizin ve noktamızın olduğunu hatırlamıyorum." (Uluçay, 2010, s. 80)

Nusayri Şeyhi, Türk Aleviliğini Türk dini olarak kabul etmekte ve tarihî süreçte yaşanan sorunları da Sünni devlet geleneğinin Alevileri dönüştürmeye çalışmasından kaynaklanan bir sorun olduğunu iddia etmektedir. Mehmet Heysemoğlu şöyle der:

"Türk Aleviliği dedikleri 'Bektaşılık', Alevilik değildir. İslâm şeriatının Türk yorumudur. Bu nedenle Türk kökenli Aleviler şeriatçı ve tarikatçıdır. Bu düşüncemizi Bektaşî şairlerinden Yetim'in şu mısrasıyla da kanıtlayabiliriz: 'Hem şeriatın haberdar, hem tarikat ehlidir,/Marifet bâbında tekmil hem hakikat ehlidir.' Özgün Arap Aleviliği –ki bize göre gerçek Aleviliktir– şeytânî düzenin senaryosu olarak algılanan 'Şeriat' ve 'tarikat' lanetlilerinin reddi üzerine bina edilmiştir.

15 Suriye ile Türkiye'nin Hatay meselesi yüzünden siyasi ilişkileri gelgitler yaşamıştır. Bu sorunun bir sonucu olarak Şam yönetimi uzun yıllar Hataylı öğrencileri kendi üniversitelerinde burs vererek okutmuştur (Aslan, 2009, s. 37).

Konu edilen sözcükler ne mecazî ve ne de gerçek manasıyla Nusayrî lügatinde ve literatüründe hiçbir zaman yer almamışlardır ve alamazlar. Ancak onları yermek, aşağılamak ve hicvetmek için kullanılmış olabilirler. Bize göre, nasıl ki İranlılar, Arap siyasî ve kültürel hegemonyasına bir tepki olarak İslâm'ın özünü bozup şoven bir İran Şîâ'sı ihdas etmişlerse, Türkler de aynı nedensel tepkilerle Aleviliğin özünü bozmuşlardır." (Togayhan, 2005, s. 85)

Nusayriler için Anadolu Aleviliğinin "öteki" konumuna sokulması, onların son dönemlerdeki siyasal ve sosyal hadiselerde din dilinin dışında bir dil kullanmaları ve kullanılan bu dilin çatışmacı oluşu, devletle sorun yaşatır şekilde konumlandırılması Türk Aleviliğini onların nazarında öteki konumuna itebilmektedir. Çünkü Nusayrilerin en temel yaşam ilkelerinden olan yaşadıkları ülkenin cari sosyal ve siyasal hayatında rahatsızlık ve çatışma yaşamadan gerektiği durumlarda takiye ile uyararak, varlıklarını sürdürme stratejilerine aykırı bir tutum olduğu için Anadolu Alevileri öteki konumuna sokulabilmektedir.

(4) Kimi Nusayriler *Alavîsentrik* bir yaklaşımla, Anadolu Aleviliğinin inanç kökeni kendi inançlarına, etnik kökenleri de kendi etnik gruplarına dayandırma iddiasındadırlar (Engin, 2013). Bu bağlamda onlar, Anadolu Alevileriyle dil farklılıklarını "Lazkiye'den Anadolu'ya gelip, kendi dillerini unuttular" diyerek açıklamaktadır.

Türk Aleviliği ile Arap Aleviliği kıyaslarında özellikle ikincilerin Arap diline hâkim olmaları sebebiyle kitabi dine ilişkin bilgilerinin daha sistematik olmasına dikkat çekilmektedir. Ancak bu iddiaların dayandığı tarihsel, sosyolojik ve teolojik zemin hemen hemen hiç yoktur denebilir. Bu tutum da tıpkı "Nusayriler Eti Türkleridir" önermesinde olduğu gibi zayıf ve ideolojik görünmektedir.

Nusayrilerle ilgili çatı kavram olarak Alevilik kullanımının tercih edilmesi ülkemizde kendilerine Alevi denilen grupların ne itikaden ne zihnen ne kültürel ne de siyasal olarak benzerlik taşımadığı hâlde kendilerini Nusayriler ile yakın hissetmeye başladıkları ya da Suriye'de cereyan eden aslında siyasal ve ideolojik bir mücadele olan problemin mezhebi bir mücadele algısıyla sunulduğu için kendilerine bir konum tayin ettikleri düşünülmektedir (Mertcan, 2014, s. 350). Doğrusu Irak Savaşı ardından Amerika'nın ülkede Şii, Sünni ve Kürtler olarak bir siyasi yapılanma belirlemesi/belirlemek istemesi, bunun yanında siyaset arenasında siyasi aktörlerin Lübnan'da Alevi, Hristiyan (Maruni, Ermeni), Dürzi, Şii, Sünni gibi ayrımlar üzerinden dinsel kimlikleri ayrıştırıcı ve tahrip edici bir şekilde yürütmek istemesi ve kimi bölge ülkelerinin bunu ateşlemesi ve nihayet Suriye'deki olayların benzer mezhebi pencereden siyasallaştırılmak istenmesi oldukça sorunlu bir kültürel, siyasal ve dinsel kaosu haber verir niteliktedir. Bu anlamda Türkiye'de belirli bir sosyal hareketliliğe sahip grupları konuşurken/yazarken teo-stratejik olarak bilgiye dayalı tahliller yapma gerekliliği vardır. Aksi takdirde Ortadoğu'da kimi ülkelerin içine düştükleri din/mezhep temelli çatışmaların toplumsal yapıda meydana getireceği ciddi sarsıntılar kaçınılmaz olacaktır.¹⁶ Sonuçta gerçek bağlamı teoloji olan "Alevilik nedir?" sorusu, siyasal bir soruya dönüşmüş (Ecevitoglu, 2011, s. 138) görünmektedir.

16 Yapılan bir çalışmada Suriye olaylarının ülkemizdeki Nusayriler üzerinde negatif anlamda derin etkiler bıraktığı dile getirilmekte ve nefret söylemine dikkat çekilmektedir. Bunun sonucu olarak vatandaşlarımızın büyük bir korku, yalnızlık ve tehdit algısı içine sürüklendikleri dile getirilmektedir (Mertcan, 2014, s. 337).

Kayıp Hristiyanlar: Kuluçkada Tutulmak İstenen Arkeolojik Hayali Topluluk

Arap Alevilerinin kim olduklarına dair cevaplardan birisi de onların kayıp Hristiyan topluluk olduklarına dair üretilen kimliksel yanıtıdır. Bâtını ve Şii eğilimli fırkaların ortaya çıktığı bölgelere bakıldığında, bu mekânların İslâmi fetihlerden önce, Mecûsilik, Hristiyanlık¹⁷ ve Yahudilik gibi dinlerin merkezi olduğu görülmektedir (Friedman, 2010, s. 67; Uyar, 2012, s. 322). Bu merkezilikten kaynaklanan kimi âdet, tören ve inançların ilgili dinlerden Nusayrilik bünyesinde etkili olduğu dile getirebilir.

Özellikle İngiliz ve Amerikan kayıtlarında, Nusayrilerin kutlamalarında içilen şarap, Hz. İsa'yı kutsalmaları, Noel, Epifani (Tanrı'nın Görünmesi), Paskalya gibi Hristiyan bayramlarının kutlanması, İncil'de yer alan Havari ve Azizlere duydukları saygı gibi örneklerle bu inanç ile Hristiyanlık arasında benzerliklere dikkat çekilmektedir. Hatta bu örneklerle Nusayrilerin Hristiyan olduklarına dair ciddi iddialar dahi yazılmıştır¹⁸ (Beşe, 2010, s. 179). Bu yaklaşımların misyoner amaçlarla üretilen bilimsel(!) argümanlar olduğu, ancak halkı genel olarak yanlarına çekme konusunda başarılı olamadıkları da dile getirilmektedir.

Fakat Nusayrilerin tarihsel ve teolojik kimi kabullerinin, onların bazen yabancılarla işbirliğine açık oldukları sonucunu örneklemektedir. Örneğin Nusayriler bölgede varlıklarını sürdürürebilmek için Haçlı seferleri esnasında Haçlı ordularına yardım etmiş ve Müslümanların aleyhinde Hristiyanlara destek olmuşlardır (Üzüm 2007, s. 271). Yine Adana vilayetinden Sadaret'e gönderilen 30 Ağustos 1336 (30 Ağustos 1920) ve 20 Eylül 1336 (20 Eylül 1920) tarihli raporlara göre; Fransızların Adana ve çevresini işgale başlamasıyla, Arap (Nusayri) köylüler bölgeyi işgal gelen Fransızları "beyaz bayraklarla" selamlamışlardır (Bilgili, 2010, s. 73).

Bu gibi örneklerle rağmen günümüzde misyonerlerin aynı tutumla çalıştıkları ve adam kazandıklarına veya Nusayri gençlerin Hristiyanlığı bu yakınlıktan dolayı seçtiklerine dair elimizde gözle görülür sosyal hadise örnekleri yoktur. Bir sitede Nusayri inancını Hristiyanlığa yakın gören bir yazara yazılan yorumda

"Şu ana kadar Nusayriler sizin gibi düşünenler yüzünden Hristiyan oldu, Yahudi oldu, kâfir oldu ve hatta Nusayrilerin öldürülmesi caizdir diye yazılar da çıktı."
(İslami Gündem, 2012)

Yorumu yapılmakta ve Müslümanların Nusayrileri ötekileştirici bu tutumlarının Nusayrileri zorunlu olarak başka dinlere ittiğinden şikâyet edilmektedir.

17 Nusayrilik ve Hristiyanlık arası ilişki veya tarihi keşişme noktalarına ilişkin daha derin okumalara bkz. (Friedman, 2010, s. 226-230).

18 Doğrusu Nusayri inanç ve kutlamalarında Hristiyanlığın etkisinin olduğunu gösterir kimi unsurlar yok değildir. Ancak bu bölgedeki doğal etkileşimin bir sonucu olarak böylesi benzeşimlerin olması normal karşılanmalıdır. Örneğin, Nusayrilere göre Ali'nin katli zahiridir, gerçekte ise (bâtini yorum), onun tüm insanlığın günahlarının kefareti için kurban edilmiş olmasıdır. Artık o, maddi cisim olmaktan çıkmış, uluhiyet kesp etmiştir (Togayhan, 2005, s. 77). Bu anlayışın Hristiyanlıktaki Hz. İsa'nın konumuna benzer bir yorum içerdiği açıktır. Yine Haç yortusu, Santa Barbara, Haç'ın suya atılması, Unsura ve Salıp bayramları da özgün idrakleri ve yorumları doğrultusunda aynı vecd ile kutlanır. Bayramlarda bol bol şarap içilir ve buhur yakılır. Takdis ayinlerinde şarabın rengindeki kırmızılık, Ali'nin kanını temsilen kutsallık ögesi sayılır. Bu nedenle ayinlerde "Kutsal şarap kültü" Nusayri geleneğinde vurgulu bir ayrıcalığa sahiptir (Togayhan, 2005, s. 81).

Sonuç

Günümüzde bazen Anadolu Alevi tarihinin ve kültürünün bir parçası, bazen İran türü Şiiliğin bir parçası, bazen Eti Türklerinin devamı, bazen sahabe döneminden kalma kadim Arap toplumu, bazen de sol hareketler tarafından sınıf mücadelesinin ezilmiş mağrur topluluğu gibi kimlik sunumlarıyla karşı karşıya kalınsa da Nusayrilik, gerek din tarihi, gerek öğretilerini ritüelleri gerekse dil ile içerdiği sosyal grup açısından Anadolu Aleviliğinden, Şiilikten, Eti Türklerinden, sahabe yadigarı bir topluluktan ve Marksist sınıf toplumundan oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılığa rağmen Nusayriler buldukları bölgelerde azınlık olmaları, hatta çevrelerinde diğer gruplar tarafından sapkınlıkla itham ediliyor olmaları, yaşadıkları bölgenin sürekli savaşlarla yaşamasına rağmen ilginç bir fenomen olarak varlıklarını bin yıldan bu tarafa devam ettiren bir gruptur.

Grubun içinde ve grup mensupları arasındaki iletişimde içte tevil, başkalarıyla olan ilişkilerde de dışta takiye uygulayarak, bir Nusayrinin, resmi olarak, Kur'an'a ve Sünnete harfiyen riayet eden bir Sünni ya da sıradan bir Şii gibi görünmesi mümkündür. Bu yüzden yapılan tasnifler ve ifade edilen görüşlerde bu dinî inancın etkisi göz ardı edilmemelidir. Ancak bütün dünyadaki hızlı değişimlerin bu grubun çelik çekirdek sınırlarını da ifşa ettiği veya anlamsızlaştırdığı bir vakıadır. Bu yüzden grubun teolojik, teo-stratejik, siyasal ve küreselleşme sonucu farklı ittifak ve algılara dönük değişim içinde olduğunu görmek mümkündür. Bu yüzden Suriye olaylarının siyasal boyutlarını nazara verilirken yapılan mezhepsel vurgularda gruba ilişkin ötekileştirmelere fırsat vermemek gerekmektedir. Haddizatında içinde çok farklılığı barındıran yapıyı tek bir merkeze benzetme yanlışlığını ifade ettiği gibi Türkiye'nin iç huzuru ve toplumsal bütünlüğüne de hanel getirecek kutuplaşmalara doğrudan zemin hazırlayıcı niteliktedir. Diğer yandan anlaşılmıştır ki Alevi çatı isimlendirmesinin Nusayriler için kullanımı teolojik, sosyolojik ve antropolojik pek çok hatayı içermektedir. Grup üyelerinin son dönemlerdeki sivil ve dini organizasyonlarının bu farklılığı yansıtır şekilde olduğu görülmektedir.

Nusairis/Arab Alawites Between Change and Taqiyya

Özcan Güngör*

In addition to its engagement to various political, religious, historical societies among Anatolian originated groups in Turkey as well as pointing groups which are different ideologically and cyclically (Güngör, 2012), the answer to the question of “What is Alawism?” includes a number of issues as Nusayris are also evaluated as a part of Alawite superordinate identity.¹ For all intents and purposes, there seems to be a kind of problem in the superordinate identification in the Nusayri group differentiation. It is highly simple to detect this in the up-to-date studies, statements of group leaders, political and religious organization structure and visibility in the public visibility (Bulut, 2011, pp. 300-304; Can, 2011, p. 10; Keser, 2013, p. 150; Reyhani, 1997; Uluçay, 2003).

Due to this reason, recently this background is neglected or preferred to be neglected most of the time in the statements starting with Alawites. This can be very easily observed; when some start a statement by saying, “We, the Nusayris” they unearthed Iranian type of Twelver arguments in the continuation (Üzüm, 2007, p. 272), sometimes words starting with “We, the Alawites” highlights the concept of class based socialist tendencies, occasionally words starting with “We, the old belief group of this soil” continues with instruments for providing the basis for political and strategic alliances, and sometimes statements starting with “We, the Muslims” lays the foundation for approaching/emerging towards so-called common Islamic philosophy (Üzüm, 2007, p. 273). It seems that in addition to ethnical and religious identity among the Arab Alawati individuals, different personal, sexual and class values and existence of various different identities such as leftist, socialist, conservative, feminist, Kemalist, humanist, democrat etc. can also be seen (Doğruel, 2005, p. 167; Mertcan, 2014, p. 309).

We see that Nusayris emphasize their both Arabic and Alawite roots while introducing themselves as Arab Alawites (Aslan, 2009, pp. 46-56; Batur, 2002, pp. 12-13; Eskiocak, 2006, pp. 432-437; Keser, 2002, p. 5; Palabıyık, 2010, p. 20; Sertel, 2005, p. 16; et-Tavil, 2004, pp. 25- 26; Türk, 2005, pp. 30-37; Türkdoğan, 1997; Uluçay, 2010, p. 20).

* Assoc. Prof., Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies, Department of Philosophy and Studies of Religion,
Correspondence: ozcangungor@yahoo.com. Address: Necatibey Mah. Anafartalar Cad. No: 69, 06250, Ulus, Altındağ, Ankara, Turkey.

1 Nusayris are referred as various different names in Turkey such as Arabic Alawite, Nusayri Alawite, Fellah etc. (Aslan, 2009). In this study, it shall be referred as Nusayrism due to ease of use as well as its suitability to the historical and sociological entitle.

Scientists groups who have studies on Nusayris have tried to explain their socio-cultural harmonization process to the new social structures and ideologies within the framework of "hypocrisy" (Firro, 1997; Olsson, 2003) concept which they had followed throughout the history.

The purpose of this study based on dichotomy focusing on if the transformation appears to be deception or deception appears to be transformation is to make the social analysis of differences witnessed during the transformation period of traditional and modern acceptances which can be referred as the self-perception of Nusayrism within the context of identities and groups by considering "identification" problematic that emerged due to recent common seen tendency to refer the society known as Arab Alawites/Nusayris who continue their existence in a different ethnical and culture structure different from Anatolian Alawites as a part of "Alawism". The issue shall be discussed within the framework of Nusayris living in Turkey.

Nusayrism

Nusayrims was founded in 9th Century in Iraq by Muhammed b. Nusayr. After İbn Nusayr, this religious group is ruled respectively by Muhammed b. Cündeb, Abdullah b. Muhammed el-Cünbülâni Hüseyin b. Hamdan el-Hasîbî. Especially, el-Hasîbî played the role of second founder by allowing the group to gain identity and institutional group characteristics. Following El-Hasîbî, the management of group is transferred to Muhammed b. Ali el-Cilli, and then to Surur b. Kasım et-Taberâni (Keser, 2013, pp. 11-23; Şehristânî, 2011).

Identities in-between Deception and Transformation

Religious secrecy or "secret" as its full meaning is the most basic and functional instrument of protection of Nusayri belief and cultural memory. Because, the secret also proposes a communication style (Can, 2011, p. 105). For Nusayris, secret has such a central place that it cannot be imaginable for someone who is not Nusayri and due to this reason, Nusayri refrains from fully explaining himself. What esoteric is deeper than the "other" can understand and meaning is kept someplace where the "other" cannot reach (Can, 2011, p. 105). Due to this reason, one or maybe the most powerful private faiths of Nusayris is deception (Dalkılıç, 2008, p. 68; Üzüm, 2000, pp. 85-186). Display of reception faith, accordingly Nusayrism in the public sphere is an good example of "roles performed at the frontline of the stage" as stated by Goffman (1959, p. 22). Therefore, Nusayris stage their roles as a community by developing political and religious identity suitable to the system they live in and to the social identity of this system and reproducing their identities (Ecevitoglu, 2011). In this case, the duality of Nusayri identity leads us to take a look at the backstage. The life which is staged away from the inspection and observation of daily life keeps flowing according to their own true identities (Can, 2011, p. 107; Dönmez, 2007).

In addition to deception, it is known that Nusayris went through transformation like every religious movement/group. Some of those gravitated towards Shi'ism while some tend to approach extreme leftist and Marxist groups and some others tend to gravitate towards the same line with followers of Sunnah (Aslan, 2009, p. 142; Er, 2010; İslami Gündem, 2012; Mertcan, 2014, p. 298; Öz, 1999, p. 181).

From Transformation to Identities: Nusayris/Arap Alawites

Traditionally, groupings among Nusayris vary according to the location of Caliph Ali. Fundamentally, those who claim that He is at the sun are named as Şemsiyye (Haydariyye/Şimaliyye); and those who claim that He settled in the moon are names as Kameriyye (Kıblıyye/Kilaziyye). Apart from these, there are traditional names and groups such as el-Cerraneler, el-Gaybiyye, el-Haydariyye, el-Mahusiyye, en-Neyasıfa ve ez-Zuhuratiyy (Aslan, 2009, p. 34). However, it is believed that these groups are divided into two main religious streams (Türk, 2013, p. 38). The social distance between these groups are high and they might occasionally blame each other for not being Nusayri (Uyar, 2012, p. 309).

Secular/Republican Nusayris: Those who remain close to Sunni view

Serious problems were not observed in relations of Nusayris with the state after the foundation of Republic and Hatay's decision to join Turkey, moreover some famous families noted that they have acted with the Turkish side during the elections period (Mertcan, 2014, p. 176)². They even voiced their loyalty to the principles of Atatürk as a part and defender of main society within the framework of modernization efforts (Aslan, 2009, p. 160; Aydın, 2009; Demir, & Özdemir, 2010, p. 274).

Due to the fact that Mustafa Kemal has granted great opportunities and freedom to them after the foundation of Republic, this section has a serious love towards Atatürk. For example, the South Education Foundation (GEV) and İskendurun South Education Foundation are the nongovernmental organizations (NGOs) which were founded in order to carry out such works (Aslan, 2009, p. 144; Güney Eğitim Vakfı [GEV], 2014; İskenderun Güney Eğitim Vakfı [İGEV], 2014). Again Akkapı Culture Solidarity and Education Association which is also known as AKYED has set the goal of researching, promoting Arab Alawite culture as well as living in piece by providing contribution to the Kemalist, secular worldview (Akkapı Kültür Dayanışma ve Eğitim Derneği [AKYED], 2014).

Hittite Turks: An Attempt to Form a National Identity

Prof. Dr. Ewald Banse who conducted studies on Nusayris of Cebel-i Ensariye at the northwest of Syria claimed in his work entitled "Die Türkei Eine Moderne Geographie" that Nusayris might be from Hittite origin (Ener, 1993, pp. 293-98). Probably due to its outlook, despite the fact that this claim of Eward Banse was also accepted by some local authors by adopting this claim to the "Sun-Language Theory" during the crucial period amidst Hatay's participation to Motherland process majority of Nusayris of today seemed not possible to be evaluated within this theory (Önder, 2002; Tankut, 1938).

Articulation to the Caferis: From "the Other in the Inside" to the Strategic Cooperation

There is a series group among the community including clerics who have the tendency of defining the society as Caferi. There might a few reasons of this tendency:

2 See (Mertcan, 2014, pp. 177-180) for more information about prominent Nusayri figures visit to İstanbul during the participation of Hatay to the Motherland process and newspaper's coverage during this period. There were some people who strongly opposed Hatay's participation to Turkey even though they did not reveal the general tendency. For more examples, see Çelik (2014), & Kurtuluş (2014).

- a) Using the name of Caferi with an effort to distance from the world of meaning of Nusayri concept which is believed to be negative (Aksoy, 2010, p. 200),
- b) As a part of Public diplomacy carried out recently by İran, Nusayris tend to gravitate towards the Caferism; for example, Iranian based publication activities in the region have a great impact on this tendency. Within the framework of this publication activities (Keser, 2006, p. 225).
- c) In the Syria example, Nusayris display the strategic intention of defining themselves as Caferi or Alawite as a part of their sectarian identity struggle (Mertcan, 2014, p. 305)³.
- d) In Modern times, youngsters who have been questioning their own history and religious identity have the wish to base their identity on a more systematic theological and religious identity carrying symbols and identity names closest to their original roots. Young people have the tendency to adopt atheism or Caferism due to difficulties experienced in the understanding the confusing and contradictory sense of God of Nusayrism (Onarlı, 2006, p. 213; Uyar, 2012, p. 214).
- e) As the important leaders of the group are Persian origin, it is believed that the Persian culture has a great impact on the formation of the group (Uyar, 2012, p. 303).⁴

It has been seen that due to extremist characteristics of Shi'ite and group during the emerge of this sect, they had discredited and externalized the group and its leader - (Friedman, 2010, pp. 71-2; Keser, 2013, p. 148; Uyar, 2012, p. 302). Due to this reason, Nusayris were considered as a part of Rafizi groups in the early period Shi'ite sources and it was claimed that Nusayris have extreme views as they considered some halal acts as illicit and some illicit acts as halal (Kummi-Nevbahti, 2010, pp. 238-9; el-Fil, 1990, pp. 20-21; Öz, 1997).

It is believed that the Ahl al-Bayt Culture and Solidarity Association (EHDAV) can be one of the typical institutional structures of this group (Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı [EHDAV], 2014). Moreover, it is understood that the ASDA (Akdeniz Sosyal Dayanışma, Eğitim, Sağlık ve Kültür Vakfı [ASDA], 2014). Foundation which has a historical institutional significance for the group has turned into a body which prioritize the Caferi identity.

Traditional Nusayri Identity: A Tradition that Resists Change

Prominent religious figures of Nusayrism did not accept the heavenly characteristics of Prophet Ali as it is mentioned in the Kitabul Mecmu but made references to some of -supra-human sides of Ali by not highlighting his divinity (Turan, 1997; Üzümlü, 2000, p. 182). However, even if various degrees of godhead attributed to Prophet Ali is hidden in certain level in Nusayrism, all women and men believe that the Prophet Ali is God (Baha Said Bey, 2000, pp. 182-183; Över, 2011, pp. 44-45).

3 See Aydın, 2014

4 The fact that first four founder of the sect as well as majority of its members are Persian origin, urges the suspicion that the early founders of Nusayrism had the feeling of vengeance as they did not digest that Arabs have invaded the Persian country and attempted to fuel their hatred against the Caliph Omer while showing their love to Caliph Ali and distorted the religion (Batur, 2013, p. 58). For example, they cursed Arab origin Yezid who murdered Prophet Hüseyin while they grace Persian origin Ibn Mülcem who murdered Prophet Ali and they condemn those who cursed his name (Hatib, 1984, p. 365).

Dilemma of Relationship/Non-relationship between Nusayris and Anatolian

Relationship between Nusayris and Turkish Alawites shows a patchy appearance in itself. In addition to theological, practical and historical aspects of the issue, there are some elements displaying the parameters of Nusayri and Turkish Alawite relation⁵ (Melikoff, 1994).

- a) Left-leaning Nusayri young people living in metropolitans wish to define their identity with Alawite identity or Anatolia Alawism instead of Caferi identity. Despite the oppositeness of this situation within itself, it is believed that Turkish Alawite group is the most comfortable social group for Nusayri youngsters during the transformation process (Gülçiçek, 2005; Kahlioğulları, 2012).
- b) Despite the existence of various theological, historical and practical differences, the Alawite superordinate identity strategically allows these groups to become organized with political purposes (Arinberg-Laanatza, 2003, p. 214; Demirbaş, 2004, p. 6).
- c) Group identity differences are ignored for political/ideological purposes in this unity. (Atıcı, 2014) From this point of view, supporters of both Turkish Alawism and Nusayrism have the intention of forming a strong sub religious group by forming alliance. This shows the effort to cyclically find ways of cooperation within the context of Turkey and Syria relations while the ties between two countries seriously damaged due to incidents experienced in Syria since March 2011 (Mertcan, 2014, p. 305).
- d) Some Nusayris have the intention to base the root of Anatolian Alawite faith to their own faith and their ethnical roots to their own ethnical groups by adopting a "Alawite-centric" approach (Engin, 2013). In this context, they explain the language difference between themselves and Anatolian Alawites by saying that, "They have immigrated to Anatolia from Lazkiye and they forgot their own language."

Lost Christians: Imaginary Archeological Group Wanted to be Kept in the Reserve

One of the answers to the question about who the Arab Alawites are is the fabricated identity claiming that they are a lost Christian group. When the places where the esoteric and Shi'ite tendency sects born is considered, it can be seen that these places were the center of religions such as Zoroastrianism, Christianity, Judaism before the Islamist invasion (Friedman, 2010, p. 67; Uyar, 2012, p. 322).⁶ Some traditions, ceremonies and belief of these religions can be said to influence Nusayrims.

Conclusion

Even though, it is currently presented sometimes as a part of Anatolian Alawite history and culture, sometimes a part of Iranian type of Shi'ism, sometimes as the continuation of Hittite Turks, sometimes as a part of old Arab community remained from the Sahabe Period or sometimes as a proud oppressed community due to class struggle with its leftist identity,

5 Despite the fact that American archives include a number of data concerning Nusayris such a population figures, there is no reference to the Turkish Alawites and Nusayri's are always evaluated with other groups such as Nizari-Ismaili etc. (Beşe, 2010, p. 164).

6 See, Togayhan (2005), & Bilgili (2010).

It is seen that Nusayrism is highly different from Anatolian Alawism, Shi'ism, Hittite Turks, Sahabe successor community and Marxist class community in terms of both their history of religion, rhetoric-religious rituals as well as in terms of language and social. Despite this difference and despite the fact that they are a minority in the region they live in and even they are accused of being perverse by other groups of their region and experience constant wars in their region, Nusayris is a group that maintains its existence for more than thousand years as a phenomenon.

It is possible for a Nusayri to officially give the impression of being a typical Sunni or Shi'ite strictly following the Koran and Sunnah while glossing inside his own group and during his communication with the other members of the group and applying deception in his relations with others. Due to this reason, impact of this religious belief should not be disregarded in the classification and statement of their views. However, it is fact that rapid transformation of the whole world disclosed the well-kept secrets of this group or rendered the meaning of them. Therefore, it is possible to see that this group going through a transition which tends to approach different alliances and perceptions as a result of theological, theo-strategical, political globalization. Hence, it is necessary to avoid Othering while making sectarian emphasizes while evaluating the political dimension of incidents in Syria. In addition to making the mistake of identifying this structure which already includes many difference within itself to an unique center, this approach also directly found the basis of polarizations that may harm the internal peace of social integrity of Turkey. Moreover, it is understood that including Nusayris under the roof title of Alawite includes many theological, sociological and anthropological mistakes. It is seen that the recent civic and religious organizations of group members reflect this difference.

Kaynakça/References

- Akdeniz Sosyal Dayanışma, Eğitim, Sağlık ve Kültür Derneği. (2014). *Güney Alevileri ve mescit gerçeği*. <http://www.asdavakfi.org/guney-alevileri-ve-mescit-gercegi.php> adresinden 21 Şubat 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Akkapı Kültür Yardımlaşma ve Eğitim Derneği. (2014). *Tüzük*. <http://www.akkapiakyed.com/tuzuk.pdf> adresinden 9 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Aksoy, E. (2010). Nusayrilerin sosyal yapıları ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de yaşayan bu topluluğa devletin yaklaşımları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 199-212.
- Aringberg-Laanaatza, M. (2003). Türkiye Alevileri, Suriye Alevileri: Benzerlikler ve farklılıklar. T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere (drl.), *Alevi kimliği* içinde (s. 295-214). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Aslan, C. (2009). *Fellahların sosyolojisi, Arapşakları, Nusayriler, Hasibiler, Kilaziler, Haydariler, Arap Alevileri*. Adana: Karahan Yayınları.
- Atıcı, H. (2014). *Tarihte ve günümüzde Nusayri adı*. http://www.akadadana.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=25:tarihte-ve-g%C3%BCn%C3%BCmde-nusayri-adi adresinden 15 Mart 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Aydın, A. (2009). *Nusayri inanç ve toplum önderlerinden Nasrettin Eskiocak ile söyleşi*. <http://www.gizlimabet.com/archive/index.php/t-8938.html> adresinden 14 Mayıs 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Aydın, S. (2014). *Bir yalan ne kadar sürdürülebilir: Suriye Cumhuriyeti bir Alevi devleti midir?* http://www.alevifed-erasyonu.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1122:bir-yalan-ne-kadar-suerdueruelebilir-suriye-cumhuriyeti-bir-alevi-devleti-midir&catid=37:makaleler&Itemid=265 adresinden 14 Şubat 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Baha Said Bey. (2000). *Türkiye'de Alevi-Bektaşî, Ahi ve Nusayrî zümreleri* (yay. hzl. İ. Görkem). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Batur, R. (2002). *Nusayrîliğin teşekkülü ve inanç sistemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Batur, M. R. (2013). Nusayrîliğin teşekkülü ve inanç esasları. *İnsan & Toplum*, 3(5), 55-84.
- Beşe, A. (2010). İngiliz ve Amerikan kayıtlarında Nusayrîler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 159-182.
- Bilgili, A. S. (2010). Osmanlı arşiv belgelerinde Adana, Tarsus ve Mersin bölgesi Nusayrîleri (19-20. yüzyıl). *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 49-78.
- Bulut, H. İ. (2011). *İslam mezhepleri tarihi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Can, Ş. (2011). *Nusayrîlik: Sır ve direniş*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, N. (2014). *Mihrac Ural'a mektup*. <http://mirural.blogspot.com.tr/2008/07/mihrac-urala-mektup.html> adresinden 4 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Dalkılıç, M. (2008). *Nusayrîyah: An esoteric living religious sect in the secular milieu of Turkish Republic*. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17, 49-68.
- Demir, T. ve Özdemir, N. (2010). Avrasya Televizyonu'nda yayımlanan "48 Perşembe" adlı programda Nusayrîlerle yapılan söyleşi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 267-278.
- Demirbaş, E. (2004). *Etnik azınlıklar, kültürel entegrasyon ve medyada temsil: Nusayrî topluluğu örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğruel, F. (2005). *Hatay'da çökentili ortak yaşam kültürü: İnsaniyetleri benzer*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dönmez, M. (2007). Sosyal değişim sürecinde Hatay Aleviliği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 14(44), 141-154.
- Ecevitöglü, P. (2011). Aleviliği tanımlamanın dayanılmaz siyasal cazibesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3), 137-156.
- Ehl-i Beyt Kültür ve Dayanışma Vakfı. (2014). *Amacımız*. <http://www.ehdav.org/amacvehedef.html> adresinden 11 Mayıs 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Ener, K. (1993). *Tarih boyunca Adana Ovasına bir bakış*. Adana: Hakan Ofset.
- Engin, İ. (2013). *Hatay Nusayrîlerinde din ve dini algılayış*. <http://ismail-engin.blogspot.com.tr/2013/07/ismail-engin-hatay-nusayrilerinde-din.html#more> adresinden 15 Şubat 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Er, P. (2010). Sözlü gelenekten derlemelerle Hatay Alevileri (Nusayrîler) ve inanç esasları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 277-290.
- Eskioçak, N. (2006). Röportaj. A. Aydın (drl.), *Günümüz Alevi, Bektaşî, Mevlevî, Nusayrî inanç ve toplum önderlerinin görüş ve düşünceleri içinde* (s. 429-470). İstanbul: Cem Vakfı Yayınları.
- Eskioçak, N. (2009). *Alevilik nedir?* Antakya: Alevî İslam İnancını Yaşatma Derneği.
- el-Fil, S. M. A. (1990). *en-Nusayriyye (I)*. Kahire: Dâru'l-Menar.
- Firro, K. (1999). Nusayrîliğin milliyetçilik ve millî devlete adaptasyonu. *Tarihi kültürel boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşîler, Nusayrîler Sempozyumu bildirileri içinde* (s. 209-217). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Friedman, Y. (2010). *The Nusayrî-Alawîs*. Leiden: Koninklijke Brill NV.
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City N.Y.: Double-day Anchor.
- Gülüççek, A. D. (2005). Nusayrî Aleviler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, XI(34), 269-280.
- Güney Eğitim Vakfı. (2014). *Hakkımızda*. <http://www.guneyegitimvakfi.org.tr/hkm.asp> adresinden 09 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Güngör, Ö. (2012). "Yolda Caferî" olmanın sosyolojik anlamı: Alevilik Caferîlik ilişkisi. *Turkish Studies*, VII(4), 1939-1959.
- Hatib, M. A. (1984). *Harekatu'l-Batinîyye fi'l-alem'l-İslam* [İslam âleminde Bâtînilik]. Amman: Mektebetü'l-Aksa.
- İskenderun Güney Eğitim Vakfı. (2014). *Hakkımızda*. http://igev.net/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=53 adresinden 4 Haziran 2014 tarihinde edinilmiştir.
- İslami Gündem. (2012). *Anadolu Alevisinin Suriye Nusayrîleri ile alakası yoktur*. <http://www.islamigundem.com/anadolu-alevisinin-suriye-nusayrileri-ile-alakasi-yoktur-makale-2400.html> adresinden 8 Mayıs 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Kahlioğulları, K. (2012). Hatay'da hoşgörünün kaynağı Nusayrîler. M. Karasu (Ed.), *Nusayrîlik ve çokkültürlülük içinde* (s. 125-132). Adana: Karahan Kitabevi.

- Keser, İ. (2002). *Nusayriler, Arap Aleviliği*. İstanbul: Çiviyazıları Yay.
- Keser, İ. (2006). *Kentsel dinamikler ve kamusal alan farklılaşması: Adana Nusayrileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keser, İ. (2013). *Nusayri Alevilik*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Kummi/Nevbahtî. (2010). *Şii Firkalar (Kitâbu'l-Makâlât ve'l-Fırak/Fıraku's-Şia)* (çev. H. Onat, S. Kutlu, S. Hizmetli ve R. Şimşek). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Kurtuluş, S. (2014). *Hatay Sorunu Kemalizmin ilhak zincirinde Hatay*. http://alevikulturmerkezi.blogspot.com.tr/2013/07/hatay-sorunu-kemalizmin-ilhak.html_adresinden 21 Mayıs 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Melikoff, İ. (1994). *Uyur idik uyardılar, Alevilik-Bektaşilik araştırmaları*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Mertcan, H. (2014). *Türk modernleşmesinde Arap Aleviler*. İstanbul: Karahan Kitabevi.
- Olsson, T. (2003). Dağlıların ve şehirlielerin irfan'ı, Suriyeli Alevilerin ya da Nusayrilerin mezhebi. T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere (drl.), *Alevi kimliği* içinde (s. 215-237). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Onarlı, İ. (2006). *Arap Aleviliği (Nusayriler)*. İstanbul: Etik Yayınları.
- Önder, A. T. (2002). *Türkiye'nin etnik yapısı: Halkımızın kökenleri ve gerçekler*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Över, G. (2011). *Nusayrilerde kadın*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Öz, M. (1999). "Nusayriyye". *Tarihi ve kültürel boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler -sempozyumu bildirileri-* içinde (s. 181-193). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Öz, M. (2007). Sefir. *DİA* içinde (C. XXXVI, s. 304). İstanbul: TDV Yayınları.
- Palabyık, H. (2010). Dini inançları ve özellikleri bakımından Nusayrilik. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 54, 19-48.
- Reyhani, M. (1997). *Tarihte Aleviler*. İstanbul: Can Yayınları.
- Sarıkaya, S. (2015). *Türklerin İslamlaşma süreçlerinde mezheplerin ve tarikatların yeri*. <http://www.msaffets.com/wp-content/uploads/T%C3%9CRK-MEZHEP.pdf> adresinden 18 Mayıs 2015 tarihinde erişilmiştir.
- Sertel, E. (2005). *Dini ve etnik kimlikleriyle Nusayriler (Arap Alevileri)*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Şehristânî, M. (2011). *Milel ve nihâl* (çev. M. Öz). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Tankut, H. R. (1938). *Nusayriler ve Nusayrilik hakkında*. Ankara: Ulus Yayınları.
- et-Tavil, M. E. G. (2004). *Arap Alevilerinin tarihi, Nusayriler* (çev. İ. Özdemir). İstanbul: Çivi Yazıları.
- Togayhan, A. (2005). Kültürel farklılıklar ekseninde Nusayrilik üzerine bir din sosyolojisi araştırması: Mersin Arap Aleviliği örneği. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(14), 57-91.
- Turan, A. (1996). *Kitabu'l Mecmu'u'nun tercümesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, 5-18.
- Türk, H. (2005). *Nusayrilik ve Nusayrilikte Hızır inancı*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Türk, H. (2013). *Anadolu'nun gizli inancı Nusayrilik: İnanç sistemleri ve kültürel özellikleri*. İstanbul: Kaknüs.
- Türkddoğan, O. (1995). *Alevi Bektaşî kimliği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Uluçay, Ö. (2003). *Nusayrilik, İnanç esasları-tenasuh (reenkarnasyon)*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Uluçay, Ö. (2010). *Arap Aleviliği Nusayrilik*. Adana: Gözde Yayınevi.
- Uyar, M. (2012). *Nusayrilik*. H. Onat ve S. Kutlu (Ed.), *İslam mezhepleri tarihi el kitabı* içinde (s. 299-340). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Üzüm, İ. (2000). Türkiye'de Alevi/Nusayri önderlerinin eserlerinde inanç konularına yaklaşım. *İslam Araştırmaları Dergisi*, 4, 173-187.
- Üzüm, İ. (2007). Nusayrilik. *DİA* içinde (C. XXXIII, s. 270-274). İstanbul: TDV Yayınları.